Jaroslav HUBAČEK
Ostrava

Metaforizace v sociolektech

Se zřením ke stálé aktuálnosti a dynamičnosti sociolektů v současné jazykové komunikaci je zajímavé sledovat onomazilogické postupy, které se v nich uplatňují. Sociolekty rozumíme nespisovné vrstvy názvů realizovaných v polooficiální nebo neoficiální komunikaci pracovní nebo zájmové, jež jsou tradičně označovány jako profesionalismy, a slangismy v užším smyslu. Vedle slovotvorby (odvozování v širokém smyslu) se na jejich vzniku nemalou měrou podílí i tzv. sémantické tvoření, zejména metaforizace jako proces nepřímé nominace. Jde o přenášení lexikálních jednotek motivované snahou pojmenovat denotáty na základě jejich podobnosti se skutečností jinou, již označenou. Metaforizace tak umožňuje pojmenování denotátů jak dosud nepojmenovaných (metaforické názvy mají povahu primárně pojmenovací), tak i denotátů již pojmenovaných; v druhém případě metaforizace slouží účelům přejmenovávacím, čímž vznikají pragmatická synonyma. Plnic potřebu demonstrovat specifický pohled na denotát se metafora ve srovnáním se slovotvorným procesem derivace uplatňuje jako častá zejména tím, že je založena na jednodušších myšlenkových operacích: jde v podstatě o specifický druh přirovnání, v němž *terciem comparationis* jsou sémy aplikovatelné u denotátu nově pojmenovávaného. Tím je zároveň plněna i funkce aktualizační, což je požadavek v sociolektech výrazně uplatňovaný. Vznikají tak výrazově a funkčně víceméně expresivní metaforické názvy s příznakem citového vztahu k pojmenovávané skutečnosti, humoru, nadsázky a ironie; z uzuálních se často stavají metafory lexikalizované. Tvorba metaforických názvů tedy není jevem primárně jazykovým, ale spíše mentálním; metaforizace je záležitostí procesů pojmotvor-

ných, jazyková realizace je druhotná. Co do výskytu je možno metaforické názvy přirovnat k mnohým dialektismům, zejména v oblasti názvů rostlin (viz např. Hladká, 2000); je ovšem nutno připomenout, že v nářečích už je proces metaforizace v podstatě ukončen.

Níže uvedený stručný výčet metaforických sociolektismů vychází především z naší práce *Výběrový slovník českých slangů*; zařazeny jsou i názvy získané dalším výzkumem a excerpcí některých nových prací, zejména A. Doležala a M. Grygerkové.

albatros, -a, m. – *žel.* (parní) rychlíková lokomotiva řady 498.0, 498.1
aligátor, -a, m. – *voj.* obojživelný traktor používaný při vyloďování mimo přístav
almara, -y, ž. – *hud. expr.* kontrabas; *m.dopr.* převodovka autobusu
ambulance, -e, ž. – *pošt.* vlaková pošta, též *vlakovka*
ametyst, -u, m. – *div.* osvětlovací filtr sytě fialový
anakonda, -y, ž. – *hud.* kontrafagot
anděl, andělíček, – *med.* pooperační halena pro pacienty
andělé, -ů, m. – *ekon.* investoři ochotní zapůjčit peníze
antoníček, -čka, m. – *stav.* stavební rozvod elektřiny
arab, -a, m. – *m.dopr. zan.* 1. první vlečný vůz u třívozových tramvajových souprav (do r. 1974), 2. jeden směr tramvajové linky č.2 v Praze (do r.1961, kdy byla okružní); *sport.* přemet stranou bez dohmatu s celým obratem
archeolog, -a, m. – *požár.* občan, který má být přeplněný odpadky
arpád, -u, m. – *žel.zan.* motorový vůz řady M 283 (maďarské výroby)
atlet, -a, m. – *žel. zan.* parní lokomotiva řady 534.0, též *omega*, *kremák*
aurora, -y, ž. – *žel. zan.* trofejní lokomotiva zapůjčená ČSD sovětskými drahami po druhé světové válce, též *gagarin*
autobus, -u, m. – *šach.* možnost matu krále dvěma věžemi
bába, -y, ž. – *šach.* dáma, též *králka*
baba s nůší – *žel. zan.* tendrová lokomotiva řady 475.0 (podle vzledu uhelné skříně)
babička, -y, ž. – *bezpeč.* fyzicky starý homosexuál
bábovka, -y, ž. – *eltech.* tělísko difuzní vývěvy (tesla Rožnov)
bacit, dok. – *med.* dát elektrický šok
bačkora, -y, ž. – *letec.* pneumatika, též *guma*
bagr, -u, m. – *žel.* lokomotiva řady 708; *sport.* odbití míče obouruč spodem
bagrovat, ned. – *tramp.* jíst
bajonet, -u, m. – *med.* typ břišního zrcadla
bahýnko, -a, s. – *ryb.* rybářská nástraha ze zeleného řasového povlaku

balík, -u, m. – *isl.* velká peněžní částka; *letec.* 1. operátor, též *pytel*, 2. pasažér, též *cesták*; *m.dopr.* velké množství cestujících (Praha); *sport.* cykl. peloton, příp. hlavní část petononu

balkon, -u, m. – *horol.* horizontální, plochý skalní útvar, též *police*

balóny, -ů, m. – *cykl.* široké pláště určené ke sjezdu

bambus, -u, m. – *m.dopr. zan.* tyč na zavěšení služebního telefonu (Ostrava)

banán, -u, m. – *sport.* branka, gól

barbora, -y, ž. – *řem.* velké ruční kladivo

bardotka, -y, ž. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva T 478.1, též *berta, honda, lolobridžida, šedá eminence, zamračená*

barches, -u, m. – *hut.* úřední papír, spis (Ostrava)

barva, -y, ž. – *m.dopr.* světelný signál, srov. jet na barvu; *mysl.* krev lovné zvěře a psů; *tel.* barevný filmový materiál

barvit, ned. – *kart.* hrát kartou téže řady; *mysl.* krvácet (o raněné zvěři)

basa, -y, ž. – *hud.* basová kytara, též *basice; řem.* bednička na nářadí

bedla, **bedle**, -e, ž. – *stud.* dobový název dívky výstředně se oblékající

bedna, -y, ž. – *hud.* violoncello, *letec.* 1. pilotní kabina, též *bouda*, 2. *expr.* letadlo; *šach.* rošáda, rošádové postavení (král a věž za pěšcovým krytem)

běhoun, -a, m. – *mysl.* jednoroční selec černé zvěře; *žel.* 1. avizér, 2. nespřažená náprava parní lokomotivy

bejk, -a, m. – *letec.* transportní pomůcka při posunování kluzáků v hangáru; *pošt.* zásilka do 1 kg dopravovaná bez karty

bejkat, ned. – *hud.* rozezpívávat se

benátky, -tek, pomnož. – *voj.* mytí podlah

beran, -a, m. – *hutn.* horní část bucharu; *pošt.* podací nebo příchozí razítko

berany, -ů, m. – *letec.* řídicí polovolant; *sport.* řídítka závodního kola

beton, -u, m. – *div.* odkládací prostor pro dekorace; *sport.* obranářský způsob hry; *šach.* zablokovaná pozice, pevné postavení jednoho z hráčů

bič, -e, m. – *eltech.* kontaktní pero (Tesla Rožnov); *radam.* druh drátové antény

bídlo, -a, s. – *voj.* postel

biliár, -u, m. – *sport.* situace, při které se míč rychle odráží od hráče k hráči, příp. akce, při které více hráčů zahraje míč hlavou bez dotyku se zemí, též *kulečník*

bízon, -a, m. – *motor. zan.* motocykl Jawa 250ccm (typ 623, podle vzhledu řídítek a tvaru nádrže)

bludička, -y, ž. – *div.* osvětlovač, též *stmívač, dráteník, světlonoš, světýlkář*

bobek, -a, m. – *stav.* malý bagr zn. Bobrat

bohoušek, -ška, m. – *eltech.* mechanický podavač (Tesla Rožnov)

botičky, -ček, ž. – *motor.* zamykatelné kovové čelisti znemožňující pohyb motorového vozidla

botka, -y, ž. – *m.dopr.* smykadlo trolejbusového sběrače proudu; *žel.* viz *čuba*

bouda, -y, ž. – *eltech.* Farradayova klec (stínící klec s uzemněnými stěnami z kovové sítě znemožňující pronikání elektrostatického a elektromagnetického pole), prostor prosty nežádoucích elektrických polí; *letec.* pilotní kabina; *tramp.* chata, též *budník, hacienda, chajdaloupka, trafika*

bouchnout, dok. – *med.* zavést elektrošok defibrilátorem

bouchačka, -y, ž. – *text.* stroj s vrchním prohozem a sekerkovou článkovou zarážkou (článek dělá rachot podobný střelným ranám)

bradavka, -y, ž. – *eltech.* výstupek na monokrystalu (Tesla Rožnov)

bramboračka, -y, ž. – *sport.* neurovnaná hra, hra nevalné úrovně

brčko, -a, s. – *hud.* strojek hoboje

brejle, -í, ž. – *řezn.* pomůcka k držení rohů býka

brejlovec, -vce, m. – *med.* poraněný s brýlovým hematomem; *žel.* viz *brýlatá*

brok, -u, m. – *ryb.* olověná kulička používaná jako zátěž na konci vlasce

brousek, -ska, m. – *sport.* tvrdý, nekompromisní obránce

brýlatá, -é, ž. – *žel.* lokomotiva řady T 478.3 a T478.4 (p. nápadné úpravy čelního výhledového okna), též *brejlovec*

brzda, -y, ž. – *med.* menstruační vložka; *tramp., vězeň.* chléb

břicho, -a, s. – *horol.* vypouklý skalní útvar; *letec.* spodní část draku letadla

bříza, -y, ž. – *voj. zan.* puška, ručnice

břízky, -zek, ž. – *div.* příliš realistická dekorace

buben, -bnu, m. – *eltech.* homogenizátor (Tesla Rožnov); *knofl.* nádoba na zachycování vody a návrtků; *m.dopr.* naviják provazu tyčových sběračů u tramvají T 1 a T a trolejbusů; *sport.* prostor pod lyžařským skokanským můstkem, doskočiště; *el.* titulkový pás, zařízení na realizaci pohybu titulků

bublinky, -nek, ž. – *sport.* zpěněná voda pod jezem nebo pod propustí, která loď špatně nese, též *sodovka*

bubliny, -∅, ž. – *projekt.* rýsovací šablona s kruhy různých poloměrů

bubnovat, ned. – *mysl.* 1. dupat (o králíkovi v nebezpečí), 2. tokat

budík, -a, m. – *eltech., hor.* měřicí přístroj; *šach.* šachové hodiny, též *orloj*

budíky, -ů, m. – *letec.* přístrojové vybavení

budník, -u, m. – *m.dopr.* střešní označení tramvajové linky číslem, 2. střešní nástavba u tramvajových vozů vamberáků a u starých motorových vozů, též *holubník, světlík*

bugatka, -y, ž. – *žel. zan.* lokomotiva řady 456.0, též *bugina*

buchar, -u, m. – *žel.* 1. lokomotiva řady T 458 (p. hlasitého chodu motoru), 2. kompresor parní lokomotivy

buldok, -a, m. – *motor. zan.* autobus Tatra 24 (p. krátké přední části karoserie, používaný ve 30. letech 20. století)

buldozer, -u, m – *žel.* lokmomotiva řady E 499.2

bulík, -a, m. – *žel. zan.* lokomotiva řady 464.0, na Královéhradecku i řada 434.2

buřt, -u, m. – *hud.* podložka usnadňující držení houslí, též *jelito*

cáknout, dok. – *med.* dezinfikovat před vpichem

capka, -y, ž. – *žel.* podložka (pod vůz proti rozjetí)

cepelín, -u, m. – *žel.* vlak pro personální jízdu (rozváží zaměstnance na velkých nádražích)

cibulky, -ek, ž. – *sport.* (*bruslař.*) jízda vpřed i vzad se střídavým roznožováním a snožováním oběma nohama současně, též *citrónky, sluníčko*

cigán, -a, m. – *žel.* 1. noční rychlík Praha – Košice, 2. *zan.* petrolejový kahan na svícení plamenem bez cylindru (užívaný na parních lokomotivách), též *čert, čudák*

cigáro, -a, s. – *ryb.* malá štika; *žel. zan.* parní lokomotiva řady 354.6 (podle štíhlého a dlouhého kotle dopředu vysunutého)

cihla, -y, ž. – *cirkus.* sloní trus

cimra, -y, ž. – *hor.* dveřej, též *pár*; *voj.* pokoj, ložnice

cirkulárka, -y, ž. – *hud.* sopranistka s nápadně ostrým hlasem

citrón, -u, m. – *div.* světelný filtr ostře žlutý

citrónky, -nků, m. viz *cibulky*

cucák, -u, m. – *motor.* sytič motoru; *pivovar.* hadice na stahování předku z vystírací kádě do pánve ve varně, neteče-li samospádem

cukrovat, ned. – *m.dopr.* sypat písek na koleje (u starých tramvají ručně)

cvočky, -ček, ž. – *polygraf.* otlačené písmo

cvrček, -a, m. – *sport.* přehazovačka na jízdním kole; *úřed.* přirážka k ceně jízdného do zahraničí pro kolektivní zájezdy, rozdíl mezi nominálním a skutečným jízdným

cylindr, -u, m. – *text.* čtyř nebo šestiboký hranol nebo váleček vedení listových nebo žakarských karet

čabajka, -y, ž. – *dopr.* kloubový autobus Ikarus 260, též *harmonika, housenka, kloubák, maďar* (Praha)

čabraka, -y, ž. – *mysl.* žlutobílé sedlo na bocích muflonů

čajník, -u, m. – *žel.* malá parní lokomotiva

čáp, -a, m. – *sport.* jízda na jedné brusli

čapí hnízdo – *žel. zan.* Reissigův komín s růžicí (u lokomotiv řady 320.0)

čarodejnice, -e, ž. – *žel. expr.* nepřenosné seřaďovací návěstidlo, též *seřaďovačka*

čelisti, -í, ž. – *m.dopr.* čelisťové brzdy tramvaje

čepička, -y, ž. – *eltech.* ochranný kryt elektronky

černá díra – *motor.* neosvětlený prostor před motorovým vozidlem v okamžiku míjení protijedoucího vozidla při jízdě za tmy

černoch, -a, m. – *m.dopr.* cestující bez platné jízdenky, slepý pasažér; *sport.* hráč cizího mužstva (hrající bez povolení); *stud.* neoficiální zkušební termín; *tel.* deska k stínění světelného toku reflektoru, též *négr, švartna*

černoušek, -ška, m. – *pošt.* bezplatný telegram poštovních zaměstnanců

čert, -a, m. – *eltech.* pracovník obsluhující grafitový stříkací box; *m.dopr.* sněhový rotační pluh; *zeměd.* vyorávač brambor; *žel.* viz *cigán*

čertík, -a, m. – *sport.* (*gymn.*) skok střižný skrčmo

červ, -a, m. – *med.* červovitý výběžek (slepé střevo)

čiňan, -a, m. – *eltech.* zahořovací dopravník (p. žlutě barvy); *sport.* krasobruslařský skok do nízké piruety; *žel.* 1. osobní vůz řady Bymee (p. úsporného uspořádání a malých rozměrů sedadel, 2. *zast.* kulatá návěstní budka se zvonem

činka, -y, ž. – *text.* tyč na dělení osnovních sítí

čínské ghetto – *med.* (náhodné) nahromadění většího počtu novorozeneckých žloutenek

člunek, -nku, m. – *mysl.* tmavě zbarvená zář ptačího těla (např. u divoké kachny)

čmelák, -a, m. – *eltech.* nečistota ve vakuu; *žel.* dieselelektrická lokomotiva řady T 669.0 (p. typového označení ČME)

čmuchat kalafunu – *sport.* (*box*) *expr.* být v pozici na zemi (knock-down)

čočky, -ček, ž. – *m.dopr.* 1.návěstidla pro tramvajový provoz, 2. terčíky s označením linek na zastávkách, též *koule, kuličky, puntíky*

čochtan, -a, m. – *sport.* 1. převržení lodě, 2. ten, kdo se s lodí převrátí, *udělá*; *žel.* malá motorová lokomotiva řady T 211

čokl, -a, m. – *div. expr.* malá (většinou externí) role, též *blaf, čudla, čurda, epizodka, hund*

čokoládka, -a, ž. – *eltech.* lámací svorka

čoky, -ů, m. – *horol.* mechanicky složitější prostředky pro jištění ve spárách, p. typu též *alabaky, frendy, hexy, stopery*

čuba, -y, ž. – *div.* paruka stará n. záměrně upravená tak, aby vypadala jako rozcuchané vlasy na hlavě; *žel.* zarážka (k zastavování posunovaných vozů) též *botka, papuč*

dakota, -y, ž. – *žel. zan.* parní lokomotiva řady 455.2

damašek, -šku, m. – *mysl.* směs železa a oceli, z níž se dříve vyráběly hlavně ručnic

datel, -tla, m. – *žel.* 1. výpravěí, 2. telegrafista

deka, -y, ž. – *div.* hustý plnovous (paruka); *hor.* stropní vrstva uhlí; *letec.* souvislá vrstva mraků; *mysl.* stažená surová kůže divokého prasete; *pivovar.* zbytek pěny na hladině piva v kvasné kádi; *sport.* žíněnka; *ryb.* podložka s oplodněnými jikrami candáta 4-5 dní starými umožňující přepravu; *žel.* 1. hustá vrstva kouře, 2. izolační vrstva pod pláštěm kotle lokomotivy

dekl, -u, m. – *tramp.* bandalír z pokrývek

dekorateři, -ů, m. – *žel.* zaměstnanci traťové distance provádějící úpravu terénu

dělbuch, -u, m. – *voj.* 1. výbuška, 2. kynutý knedlík, též *dělobuch*

dělo, -a, s. – *m.dopr.* vůz v dobrém technickém stavu (schopný rychlé jízdy); *požár.* lafeta, otočná proudnice na voze; *tel.* dlouhý směrový mikrofon

díra, -y, ž. – *hud.* orchestřiště (v divadle); *letec.* zadní část letadla, též *ocas, zadek*; *polic.* vyšetřovací vazba; *sport.* nevykrytý prostor v obraně; *tel.* kaz v mag-

netickém polevu záznamového materiálu; *vězeň.* uzavřené oddělení, korekce („vězení ve vězení"), též *šuplík*; *žel.* 1. nepokryté místo na roštu lokomotivy, 2. nežádoucí mezera mezi vozy při posunu, též *okno*

divadlo, -a, s. – *sport.* simulování následků nedovoleného zákroku

diverzant, -a, m. – *žel.* vlak, který svou jízdou narušuje jízdu jiných vlaků, vlak přednostně provážený

dlabat, ned. – *tramp.* 1. jíst, 2. pádlovat, též *pichat*

dlaždičky, -ček, ž. – *med.* krevní destičky

dobytek, -a, m. – *cirkus.* zvěř

doktorka, -y, ž. – *ryb.* ručejmk horský (kaprovitá ryba v povodí Dunaje)

dolina, -y, ž. – *mysl.* vyhrabané místo jelenem nebo daňkem; *zloděj.* kapsa

dolovat, ned. – *mysl.* (o divokém králikovi) vyhrabávat si noru

doutník, -u, m. – *stav.* spojka k prodlužování lešeňových trubek

doutníky, -ů, m. – *motor.* díly motocyklového výfuku

drát, -u, m. – *vagon.* svařovací elektroda; *zedn.* kovový (ocelový) omítník

dráteník, -a, m. – *m.dopr.* zaměstnanec dopravního podniku – specialista na trolejové vedení; *řem.* elektrikář

dráty, -ů, m. – *hud.* kovové struny; *vězeň.* koridory věznice

drůbež, -e, ž. – *rybn.* plevelné ryby, které se vyskytují při lovu rybníků, též *drob, šar(a)t*

dřevorubec, -bce, m. – *sport.* hráč užívající tvrdých, nekompromisních zákroků

dřívko, -a, s. – *ryb.* larva chvostíka s obalovým pouzdrem

dudlík, u, m. – *počítač.* Flash disk

dudy, pomnož. – *ryb.* viz *duše*; *sport.* zahrání míče mezi nohama protihráče, též *housle, jesle, jesličky*; *žel.* malopotrubní přehřívací články

dunět, ned. – *stud.* být nepřipraven, mít v hlavě prázdno

dusit, ned. – *sport.* po určitou dobu souvisle ohrožovat soupeřovu branku; *voj.* uplatňovat vojenský dril

duše, -e, ž. – *ryb.* vzduchový měchýř ryby, též *dudy*

džbán, -u, m. – *žel.* viz *cisterňák*

esíčko, -a, s. – *m.dopr.* protisměrné kolejové oblouky následující bezprostředně za sebou

eskymák, -a, m. – *sport.* eskymácký obrat používaný při převrácení lodi

fajfka, -y, ž. – *div.* držák menších svítidel upevněný přímo na stěnu dekorace; *eltech.* zavzdušňovací trubička; *hud.* viz *saxík*; *isl.* znaménko v podobě háčku u zrevidovaného textu; *stud.* fakulta jaderné fyziky; *voj.zast.* vojenský sluha

fajfkovat, ned. – *isl.* zatrhávat zrevidovaný text

fantom, -a, m. – *med.* figura rodičky sloužící k nácviku úkonů při porodu

fazole, -e, ž. – *řem.* úchytka krytu vany

fialka, -y, ž. – *med.* nádoba na moč (tvarovaná pro ženy)

figura, -y, ž. – *hor.* kutiště, pracoviště v dole; *kart* skupina karet stejné hodnoty n. podle hodnoty po sobě jdoucích; *vagon.* forma k výrobě zápustek; *žel.* 1. návěsticí obrazec návěstidla, 2. skládka uhlí v depu

fíky, -ů, m. – *mysl.* pachové žlázy za kamzičími růžky

filatelista, -y, m. – *stud.* výborný student (sbírá pěkné známky)

filmovat, ned. – *isl.* předstírat

filoměna, -y, ž. – *tech.* jednoúčelový stroj na navrtávání hřídelí

filtr, -u, m. – *obchod.* mezera mezi pokladnami, jíž procházejí nic nekoupivší zákazníci

firma, -y, ž. – *m.dopr.* směrová orientační tabule

fiškus, -a, m. – *med.zan.* medik konající pomocné práce na klinice

flastr, -u, m. – *sport.* vysoká porážka

flaška, -y, ž. – *elektr.* elektronka; *eltech.* elektrolytický kondenzátor; *m.dopr.* provazový kladkostroj (Ostrava); *polygraf.* odlévačka na rovinné sterotypy

flétna, -y, ž. – *vinař.* dlouhá štíhlá skleníce umožňující degustátorovi pozorovat perlení

flok, -u, m. – *hor.* štítek na těžebním vozíku s různými údaji; *šach.* pěšec (z něm. r. Pflock), též *pěch, pěšák, pinčl, pindík, pinďa, pind'our, pión, píšek; žel.* viz *policajt*

floky, -ů, m. – *cirkus.* stanové kolíky (zatloukané do země)

florián, -a, m. – *žel.* výfuková tryska se stojanem v dýmnicí parní lokomotivy, též *junek*

fňukna, -y, ž. – *div.* lyrická milovnice; *m.dopr.* svítící maják (výstražně světlo) se sirénou na pohotovostních vozech; *tramp.* harmonika, též *šifrklavír*

foukat, ned. – *tramp.* kouřit; *žel.* (o páře) unikat (nežádoucím způsobem), **f. trubky** – *žel.* čistit kotelní trubky silným proudem vzduchu

fous, -u, m. – *elektr.* drát, elektrický vodič

fousáč, -e, m. – *m.dopr.* tramvajový vůz T 2 (p. nápadně ozdoby u čelního reflektoru), též *vousatá*; *ryb.* viz *vousáč*

fousy, -ů, m. – *eltech.* zkušební elektrické přívody (Tesla Rožnov); *letec.* rozdvojení navijákového lana; *ryb.* zamotaný vlasec; *vor.* zábrany na přídi voru proti vlnám

fréza, -y, ž. – *horol.* ledovcová skoba

fricek, -cka, m. – *žel.* 1. *zan.* parní lokomotiva řady 386.0 (p. jména strojvedoucího, kterému byla přidělena po oplášťování), 2. *zan.* motorový rychlík Berlin – Praha

fujara, -y, ž. – *hud.expr.* flétna, též *plivátko*

fukar, -u, m. – *vagon.* teplomet, elektrické sálací topidlo s parabolickým reflektorem

funus, -u, m. – *polygraf.* vynechávka, též *lajcha*

futra, -ter, s. – *eltech.* pouzdro na čelisti, též *pakusy* (Tesla Rožnov)

gagarin, -a, m. – *žel.* viz *aurora*

galerie, -e, ž. – *žel.* ochoz cisternového vozu

galopovat, ned. – *žel. zast.* (o lokomotivě) houpat se, kymácet se

garderoba, -y, ž. – *žel. zast.* úschovna zavazadel

golem, -a, m. – *hor.* důlní lokomotiva (Příbram), též *metalijka*

gorila, -y, ž. – *isl.* osobní strážce významné osobnosti; *žel.* elektrická lokomotiva ES 499.0

gramofon, -u, m. – *med.* nádoba na stolici pro pacienty; *knofl.* knoflík s nerovným povrchem

groš, -e, m. – *eltech.* kaz na stínítku obrazovky (prosvítá hliník)

guma, -y, m. – *voj.* 1. důstojník, též *lampasák*; 2. voják z povolání

hacienda, -y, ž. – *tramp.* viz *bouda*

háček, -čku, m. – *polygraf.* sázítko; *ryb.* udička; *rybn.* tyč s kovovým hákem, kterým porybný při lovu přidržuje z prostřední lodi spodní část nevodu

háčky, -čků, m. – *mysl.* zahnuté konce kamzičích růžků

had, -a, m. – *ryb.* úhoř; *tramp.* viz *balidlo; žel.* vzduchová hadice tlakové brzdy

hádek, -dka, m. – *sport. gymn.* vlnovka vznikající pohybem stuhy (7m dlouhé)

hadr, -u, m. – *div.* výkryt strany jeviště; *m.dopr.* vůz ve špatném technickém stavu, vrak

hafat, ned. – *polic.* vyvíjet činnost (o agentoví)

háj,-e, ž. – *tel.* velká osvětlovací lampa pracující s elektrickým obloukem, též *hájlampa*

hák, -u, m. – *mysl.* silný výběžek daňčích parohů; *ryb.* dolní čelist pstruha a lososa; *sport.* hákový úder (v boxu)

hákovat, ned. – *vězeň.* pracovat

háky, -ů, m. – *mysl.* horní i dolní špičáky bachyně

haluz, -e, ž. – *sport. koš.* riskantní příhrávka (soupeř by mohl míč zachytit)

harfa, -y, ž. – *m.dopr.* kolejiště v prostoru vozovny; *žel.* kolejiště seřaďovacího nádraží

harlekýn, -a, m. – *div.* pohyblivá sufita, závěs od portálů zakrývající provaziště

harmonika, -y, ž. – *m.dopr.* 1.kloubová tramvaj, 2.kloubový autobus Ikarus 280, též *ištvánkamión*; *žel. zan.* spojovací měchy krytého přechodu mezi osobními vozy rychlíkové soupravy, též *varhany*

hasit, ned. – *sport.* zachraňovat nebezpečné situace před vlastní brankou

hastrman, -a, m. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva řady T 333.0

havran, -a, m. – *sport.* rozhodčí (p. černého úboru)

havrani, -ů, m. – *m.dopr.* (Praha) četa pohřební služby odvážející osobu usmrcenou při dopravní nehodě

házet, ned. – *div.* napovídat; *zedn.* omítat; **h. brambory** – *sport.* vhazovat míč do hry nedovoleným způsobem; **h. koně** – *vězeň.* snažit se pomocí dlouhého provazku spuštěného z okna získat drobnou věc (např. kuřivo) od jiného vězně; **h. kozla** – *sport.* kozlovat o koni, který provádí řadu nepřirozených skoků

předními i zadními nohama současně a značně vyklenuje hřbet); **h. semafory** – *hud. expr.* (o dirigentovi) dělat nápadně výrazná gesta

helfíř, -e, m. – *pekař.* sazeč, ten, kdo sází pečivo do pece, též *pecák*

heligón, -u, m. – *m.dopr.* sběrné vzduchové potrubí mezi motory a odpory trolejbusů T 400 (používané do r.1972); *žel. zan.* parní lokomotiva s baňatým tvarem komína, např. řady 414.0, 534.0 aj., též *bombardón, židovka*

hermelín, -a, m. – *mysl.* hranostaj n. živočich hranostaji podobný

hlava, -y, ž. – *eltech.* horní část monokrystalu

hlídat půlpytel – *med.* proplachovat kapiláry

hnízdo, -a, s. – *text.* kaz ve tkanině způsobený stržením několika osnovních nití; *žel.* 1. vada na hlavě kolejnice, též *žába*, 2. nežádoucí nános v topeništi lokomotivy

hodiny, pomnož. – *sport. horol.* vyhloubení ve skále se sloupkem uprostřed; *eltech.* redukční ventily (Tesla Rožnov)

holub, -a, m. – *vězeň.* dopis propašovaný z věznice; *voj.* vojín – nováček

houbař, -e, m. – *obchod.* málo úspěšný obchodní detektiv

houpat, ned. – *m.dopr.* u tramvajových vozů T brzdit několikerým sešlápnutím brzdy; *sport. sánkař.* rozjíždět bob; **h. tondu, h. vaška** – *žel.* podbíjet pražce

housenka, -y, ž. – *m.dopr.* kloubový autobus ŠM 16,5 n. Ikarus, též *čabajka*

housenky, -nek, pomnož. – *mysl.* trus tetřeva

houska, -y, ž. – *pivovar.* vyšší vrstva zeleného sladu na humně

housle, -í, pomnož. – *sport.* zahrání míče mezi nohama protihráče, též *dudy, gajdy, jesle, jesličky*

hrábě -í, pomnož. – *eltech.* druh antény (připomínající hrábě); *letec.* letoun SU-25; *žel.* kolejová podložka (zabezpečující vozidlo před rozjetím)

hrábnout, dok. – *sport.* dotknout se rukou země při dojezdu skoku na lyžích

hráč, -e, m. – *mysl.* zajíc kličkující před honicím psem

hrádek, -dku, m. – *mysl.* vyvýšenina hlíny ve stopě zvěře

hrachovka, -y, ž. – *med.* vzhled stolice u břišního tyfu

hrát, ned. – *žel.* posílat telegrafickou zprávu; **h. do partu** – *div. zast.* dělit se o výtěžek ze vstupného (z dob kočovného divadelnictví); **h. na dvě** – *sport.* tréninkový prvek herních variant ve dvojici; **h. na hodiny** – *šach.* hrát s použitím šachových hodin; **h. na tělo** – *sport.* velmi intenzivně bránit, nenechávat soupeři prostor pro manipulaci s míčem; **h. o zlatou telku** – *div.* hrát přehnaně, teatrálně, pateticky; **h. pod debla** – *sport. volej.* umožnit soupeři získání nejvýše 7 bodů v setu; **h. při zdi, h. u zdi** – *hud.* hrát nevýrazně n. nápadně opatrně; **h. rovně** – *hud.* (v jazzu) neužívat swingového způsobu hry; **h. rozuma** – *sport.* hrát s rozvahou a přehledem, přemýšlet při hře; **h. z první** – *sport.* odehrát míč bez přípravy, ihned

hrazda, -y, ž. – *m.dopr.* držák zpětných zrcátek vozů T 3

hrb, -u, m. – *žel.* svážný pahrbek, též *kopec*

hrdlo, -a, s. – *žel.* zúžené místo v přechodu mezi jednotlivými skupinami kolejí seřaďovacího nádraží

hrnec, -nce, m. – *m.dopr. zan.* kruhové střešní koncové světlo starých motorových a některých vlečných vozů; *motor.* tlumič výfuku; *žel.* teleskop, na němž je uchyceno smýkadlo sběrače elektrické lokomotivy

hrnek, -nku, m. – *eltech.* tavicí kelímek

hrobař, -e, m. – *mysl.* lovecký pes, který nalezenou zvěř zahrabává; *voj. expr* zdravotní instruktor

hrobeček, -čku, m. – *tramp.* přístřešek ze stanového dílce přehozeného přes větev, též *tlama*

hromada, -y, ž. – *žel.* železniční nehoda, při níž došlo k vykolejení, srážce apod.

hrozba, -y, ž. – *mysl.* troubení podrážděného jelena

hrozny, -ů, m. – *mysl.* tvrdý trus jelení zvěře

hrudky, -dek, ž. – *mysl.* srnčí trus

hruška, -y, ž. – *motor.* převodovka; *sport.* 1. *box.* zavěšený kožený vak menších rozměrů sloužící k tréninku, 2. *koš.* území trestného hodu

hřbet, -u, m. – *ryb.* svah rybniční hráze odvrácený od vody, též *vzdušná strana*

hřeben, -u, m. – *mysl.* delší štětiny na hřbetě kňoura; *vagon.* ozubená tyč

hřebík, -u, m. – *rybn.* dřevěná tyčka používaná k zajištění drnů pokládaných na svah rybniční hráze; *sport. volej.* smeč

hřebínek, -nku, m. – *eltech.* soubor držáků báze (Tesla Rožnov)

hubička, -y, ž. – *hud.* nástavec saxofonu

humus, -u, m. – *voj.* 1. špína, 2. nevětraná ložnice, 3. špatné jídlo

hund, -a, m. – *div.* 1. paruka, též *pes*, 2. víz *blaf* (malá, většinou externí role)

chcípnout, dok. – *motor.* (o motoru) přestat pracovat

chlívky, -ů, m. – *sport. jezdec.* startovací boxy, též *klece*

chlup, -a, m. – *tramp.* policista

chobot, -u, m. – *žel.* trychtýř (pohyblivá část vodního jeřábu) používaný ke zbrojení parních lokomotiv vodou

chobotnice, -e, ž. – *vagon.* lešticí stroj (má šest stojanů s vlastním odsáváním)

chodba, -y, ž. – *rybn.* lávka z hráze ke stavidlu, též *joch, pauch*

chocholouš, -e, m. – *med.* cholesterol

chrastí, -í, s. – *div.* bezvýznamná, doplňková, pouze dekorativní role, též *křoví*

chůdy, pomnož. – *rybn.* trámce n. jednostranně otesané kmeny pro přecházení z hráze k odtokovému zařízení rybníka

italka, -y, ž. – *polygraf.* kurzíva (ležaté písmo); *žel. zan.* lokomotiva řady 666.0

izabelka, -y, ž. – *sport. jezdec.* nahnědle žlutý kůň

jalové hrdlo – *žel.* vozový věšák na brzdovou hadici

janek, -nka, m. – *rybn.* jednoduché vypouštěcí zařízení malých rybníků

japonka, -y, ž. – *stav.* dvoukolový vozík na přepravu tekutého materiálu

jatky, -tek, pomnož. – *div.* označení hry, která jde těžce, v níž herci neumějí dobře text, též *lipany, šabac, šlachtata*

jazyk, -a, m. – *voj.* nepřítel zajatý pro získání zpráv

jehla, -y, ž. – *sport. horol.* 1. štíhlá skalní věž, 2. typ horolezecké skoby

jehličky, -ček, ž. – *polygraf.* puntíky, základní rozložení polotónového obrazu umožňující tiskovou reprodukci

jelen, -a, m. – *sport. jezdec.* klusák, teplokrevný kůň s vynikajícími klusovými vlastnostmi, též *trapák, krasobrusl.* zvednutí partnerky nad hlavu a její podržení v jízdě sportovní dvojice; *tech.* ventil vanové baterie

jelito, -a, s. – *hud.* viz *buřt*

ještěrka, -y, ž. – *tech., žel.* manipulační (akumulátorový) vozík

jezevec, -vce, m. – *žel.* posunovací lokomotiva řady E 458.0

ježek, -žka, m. – *hutn.* drtič; *pošt.* 1. neupravený, špatně srovnaný svazek; 2. kartáč na čištění razítek; *tech.* zařízení na odstraňování mechanických nečistot v čistírně vody; *žel.* vůz jugoslávských železnic

jíní, -í, s. – *mysl.* bělavě konečky kamzičího vousu

jordán, -u, m. – *žel.* kanál v dezinfekční stanici

junák, -a, m. – *m.dopr.* trolejbus Tatra 400

junek, -nka, m. – *žel.* viz *florián*

káča, -i, ž. – *eltech.* výkonová elektronka v generátoru; *ryb.* druh velkého splávku; *žel.* malá posunovací lokomotiva, též *šupinka*

kačena, -y, ž. – *m.tech.* 1. malý hydraulický zvedák, 2. kolenová skříň topného zařízení; *žel.* malá elektrická lokomotiva pro nákladní dopravu

kadibouda, -y, ž. – *žel.* elektrická lokomotiva býv. řady E 422

kafemlejnek, -nku, m. – *zedn. expr.* ruční omítačka na brizolit; *žel. zan.* malá parní lokomotiva, nejčastěji řada 310.0, též *nazdárek*

kachna, kačenka, -y, ž. – *letec.* viz *koloběžka*

kaktus, -u, m. – *div.* nečekaná (nerežírovaná a nežádoucí) pauza, též *palma*

kalandr, -u, m. – *polygraf.* hladicí lis

kalhoty, pomnož. – *šach.* napadení dvou soupeřových kamenů pěšcem, též *dostat kalhoty; text.* kožené pásy u rozdělovacího stroje; *žel.* sací hrdla ventilačního okruhu

kaloun, -u, m. – *m.dopr.* místo s propadlou dlažbou vedle kolejnice; *žel.* dlouhá souprava vozů

kanál, -u, m. – *m.dopr., žel.* montážní n. popelová jáma, jeřábový kanál

kanálek, -lku, m. – *knofl.* knoflík s ouškem, též *tunelka*

kanár, -a, m. – *hud.* nežádoucí selhání hrajícího dechového nástroje (zejm. lesního rohu); *sport.* volejbalová hra 15:0; *tenis.* výhra bez ztráty gamu

kanárek, -a, m. – *med.* vysoká hlasina bilirubinu; *žel.* vůz na přepravu cementu

kanec, -nce, m. – *pivovar.* kalorifer (ohřívač vzduchu)

kanón, -u, m. – *hud.* 1. speciální konektor k mixážnímu pultu n. mikrofonu s tzv. bajonetovým zámkem, 2. zvukovod tlakových reproduktorů; *knofl.* vrtací stroj na šnekovité ulity; *m.dopr.* nastřelovací přístroj pro kabelová oka; *sport. brusl.* jízda v dřepu na jedné noze s druhou nohou v přednožení

kapelník, -a, m. – *vězeň.* 1. funkcionář samosprávy odpovědný za pořádek, 2. odsouzený nemocný kapavkou

kaplička, -y, ž. – *pekař.* otvor do pece krytý slídou umožňující pozorovat pečivo, *ekenička*

kapr, -a, m. – *zedn.* pila

kaprál, -a, m. – *žel. zan.* vůz s dvěma průběžnými brzdami

kapsa, -y, ž. – *hor.* (Příbram) zásek; *m.dopr.* schránka na stavěcí klíč výhybek, též *tágo*; *sport. horol.* chyt, do kterého je možno vsunout ruku, též *madlo*; *žel.* papírová izolace pólů cívek stykačů

kapucín, -a, m. – *hor.* nadložní vrstva málo hodnotného hnědého uhlí

karel, -rla, m. – *žel.* viz *trpaslík*

karkulka, -y, ž. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva řady T 444.0

kartáč, -e, m. – *polygraf.* kartáčový obtah; *žel.* brzdová zdrž, též *kloc, špalek*

kartáček, -čku, m. – *sport. jezdec.* překážka v podobě živého plotu, též *heka*

kartáčky, -ů, m. – *mysl.* srst na mozolnatých výběžcích srnčí zvěře

kasa, -y, ž. – *polygraf.* schránka na písmena, písmovka

kasíno, -a, s. – *voj.* kasárna

kastrólek, -lku, m. – *m.dopr. zan.* starý typ čepice zaměstnanců městské tramvajové dopravy

kašička, -y, ž. – *stud.* první ročník základní školy

kaštan, -u, m. – *zeměď.* slepenec hnoje a nečistoty na těle hovězího dobytka

katovna, -y, ž. – *sport.* místnost s nářadím pro posilovací cvičení

kavárna, -y, ž. – *div. expr.* stavebně jednoduchá inscenace, též *malý byt*

kbel, -u, m. – *ryb.* jícen, svalnatá trubice spojující hltan se žaludkem, též *bel, požerák, štendr*

kistna, -y, ž. – *šach.* časová tíseň

klacek, -cku, m. – *m.dopr.* tyčový sběrač proudu (kladkový n. smykadlový), též *kladka, rolna*; *jezdec.* 1. kavaleta (úzká nízká překážka v podobě bariéry používaná při výcviku), 2. zábradlí vymezující dostihovou dráhu; *žel.expr.* návěstidlo, též *kůl*

klacky, -ů, m. – *žel. zan.* ojnice, spojnice tažných náprav parní lokomotivy

kláda, -y, ž. – *div.* velká role; *public.* dlouhý, rozměrný text v novinách

kladivo, -a, s. – *sport.* branka dosažená tak, že míč pronikne do sítě odrazem o horní tyč

klec, -e, ž. – *pošt.* 1. místo, kde se otvírají peněžní uzávěry, 2. přepravní vozík používaný z výpravny ke kurzovním vozidlům; *sport.* 1. hokejová branka, 2. ochranná síť pro hod kladivem

klece, -í, ž. – *sport.* jezdec viz *chlívky*
klepat kosu – *isl.* třást se zimou
klepeta, s. – *vězeň.* pouta
kleště, -í, pomnož. – *sport.* nedovolený obranný zákrok v házené
klobása, -y, ž. – *hutn.* výstupek v tvarované cihle; *m.dopr.* viz *čabajka*
klobouček, -čku, m. – *hud.* vyvýšený střed činelu
klobouk, -u, m. – *sport. horol.* ochranná přilba proti padajícímu kamení, též *blembák; žel.* víčko na napaječi parní lokomotivy
klokan, -a, m. – *žel.* speciální plošinový vůz na přepravu osobních automobilů
knedlík, -u, m. – *hud.* nesprávně tvořený zpěvní tón
knecht, -a, m. – *řem.* 1. truhlářský pomocník, 2. podstavec na podpírání hoblovaných předmětů
kněžna, -y, ž. – *med.* mluvčí komunity pacientů protialkoholní léčebny
knír, -u, m. – *mysl.* opeření kolem zobáku dropa
knoflík, -u, m. – *mysl.* nepatrný, sotva viditelný paroužek mladého srnce
koberec, -rce, m. – *stav.* povrchová vrstva asfaltové směsi na vozovce
kobra, -y, ž. – *žel.* motorová lokomotiva řady 750, též *brejlovec*
kobyla, -y, ž. – *rybn.* druh sítě k lapání pstruhů a jiných ryb v tekoucích vodách; *stav.* trámy chránící jez n. mostní pilíře před nárazy plovoucích ker; *šach.* jezdec, též *koník; text.* pás hotové látky, která chybí n. přebývá ve srovnání se stanovenou délkou
kocour, -a, m. – *pošt.* ruční razítkovací stroj, též *koloběžka*
kočár, -u, m. – *žel. expr.* vůz, vagón
kočičí skok – *cirkus.* přemet dopředu
kočka, -y, ž. – *hor.* pohyblivá část závěsné drážky; *vagon.* 1. transformátor, též *trafo*, 2. zvedací kladka jeřábu
kohoutek, -tka, m. – *vězeň.* proužek vlasů ponechaný vězní koncentračního tábora při stříhání dohola
kohoutí sádlo – *žel.* grafit s vazelínou
kokakola, -y, ž. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva T 698.0 (původně určená k vývozu do západních zemí)
koláč, -e, m. – *mysl.* měkký trus jelena; *polygraf.* rozsypaná sazba
kolébka, -y, ž. – *sport.* podélné prohnutí ocelových sanic bobu
kolečko, -a, s. – *med.* povinná praxe lékařů po promoci na základních odděleních kliniky
koleje, -í, ž. – *div.* výrazně namalované vrásky v obličeji, též *nádraží*
kolchoz, -u, m. – *vězeň.* společné hospodaření několika vězňů
koloběžka, -y, ž. – *letec.* letoun L 29 Delfín, též *kachna*; *pošt.* viz *kocour*
kolíbka, -y, ž. – *řezn.* sada spřažených nožů ve tvaru půlměsíce k sekání masa; *sport. volej.* odbití míče v pádu vzad; *žel.* vadný pražec (zakřivený ve svislém směru)

kolotoč, -e, m. – *div.* neustálé opakování téže části textu při zkoušce; *eltech.* automat s kruhovým uspořádáním operací; *isl.* speciální vchod do prodejny; *m.dopr.* krátká linka s velkým počtem oběhů; *sport* způsob hry v obranné třetině protivníka, jímž si útočící hráči rychlými a přesnými přihrávkami připravují výhodnou pozici ke střelbě na branku, též *mlýn*

kolovrátek, -tku, m. – *zedn.* 1. ruční vrtačka, 2.vykružovačka na otvory do dlaždic, 3. vrátek

kometa, -y, ž. – *sport. zan.* hokejové družstvo Rudá hvězda Brno; *žel. zan.* lokomotiva řady 476.0, též *rudá hvězda, rudý ďábel* (první z této řady byla věnována J.V. Stalinovi)

komín, -u, m. – *div.* 1. plechový válec pro ohraničení světelného toku reflektoru, 2. prostor nad jevištěm

komínek, -nku, m. – *sport.* 1. lůžko kýlu surfové lyže, 2. vysoká sjezdařská bota; *voj.* osobní prádlo poskládané předepsaným způsobem

komora, -y, ž. – *mysl.* 1. hlavní část nory lišek, 2. část revíru nejlépe zazvěřená; *rybn.* rybník určený k přezimování násady; *vagon.* ložisková skříň pro dvoukolí

koňadra, -y, ž. – *sport.* koníčkovací šňůra (slouží k vlečení lodi proti proudu)

konev, -nve, ž. – *text.* kovový válec se dnem na pružině (k napínání nití)

koníček, -čka, m. – *isl.* přenosná záložka, jezdec

koník, -a, m. – *dopr.* dvojitý lom kolejnice; *sport. ház.* viz *klepák; šach.* jezdec, též *kobyla*; *text.* kožená n. silonová vložka do babky; *žel.* 1. šroub s provrtaným otvorem pro mazací jehlu, 2. podpěra pružnice, 3. krátký kus kolejnice vkládaný do dilatační spáry

kopnout krtka – *sport. expr.* netrefit míč, kopnout do země

kopyto, -a, s. – *hor.* brzda na závěsné drážce; *žel. zan. expr.* táhlo regulátoru parní lokomotivy, též *střevo, žebro*

korálek, -lku, m. – *eltech.* součást patky elektronky

korálky, -ů, m. – *zahrad.* drobné hlízky mečíků

koryto, -a, s. – *hud.* tenorová baskřídlovka

kořen, -u, m. – *polygraf.* odmocnítko, značka pro odmocnění

kosa, -y, ž. – *ryb.* místo v řece, kde se proud dělí od tišiny; *sport.* nedovolený zákrok, podtržení hráče; *tramp.* zima, chlad, viz též *klepat kosu*

koš, -e, m. – *rybn.* dřevěná n. kovová zábrana úniku ryb před vypouštěcím zařízením; *sport.* druh brankářského zákroku (chycení míče oběma pažemi na prsou); *text.* železná vložka v plechové bedně na sušení příze

koše, -ů, m. – *m.dopr.* ochranné zařízení na motorovém voze, též *metly*

košíček, -čku, m. – *sport.* badmintonový míček

košilka, -y, ž. – *tel.* průvodní list zpravodajského sdělení obsahující identifikační a jiné údaje; *úřed.* informační list doprovázející dokumenty

košťata, s. *div.* umělé řasy; *m.dopr.* ochranné čelní zařízení starých motorových vozů tramvají (proutěná smetadla)

košťátko, -a, s. – *hud.* metlička ke hře na bubínek, též *štětka*

koště, -ete, s. – *zahrad.* (nežádoucí) shluk jednoletých výhonů na větvích ovocných stromů, též *vrbová hlava*

kotě, -ete, s. – *žel. zan.* zabezpečovací zařízení na hradle (stálým zvukem oznamující, že vjezdové návěstidlo je v poloze Stůj)

kotel, -tle, m. – *eltech.* sedimentační n. přetlaková nádoba; *mysl.* hlavní část nory jezevce; *žel.* 1. pejorativní označení pro parní lokomotivu, 2. cisternový vůz, též *kotlák*

kotlík, -u, m. – *mysl.* hlavní část nory divokých králíků

koule, -e, ž. – *stud.* nedostatečná známka; **k., -í**, ž. – *m.dopr.* viz *čočky*

koza, -y, ž. – *hud.* hoboj, též *kozenka*; *med.* gynekologický vyšetřovací stůl; *mysl.* brokovnice s hlavněmi nad sebou; *sport.* 1. zeď u propusti, ledolam, 2. závodní kolo se sníženými řídítky, 3. souboj ve výskoku zakončený ohnutím jednoho z hráčů, takže druhému hrozí přepadnutí, 4. zápasnická pozice sehnutí se a podepření pažemi ; *žel.* 1. malá posunovací lokomotiva, 2. pevné zakončení kusé koleje, též *kozel, šturc*

kozí dráha – *žel. expr.* podružná (vedlejší) trať; **k. nožka** – *žel.* železný sochor s ostřím a rozštěpem na vytahování hákových hřebů

kozy, pomnož. – *isl.* ženská prsa; *sport.* modernizovaný typ řídítek jízdního kola pro dráhovou cyklistiku a časové silniční soutěže

kožich, -u, m. – *mysl.* nezpracovaná kůže velkých šelem; *šach.* špatná pozice, pasivní postavení bez možností tahu

kožíšek, -šku, m. – *mysl.* nezpracovaná kůže malých šelem

krabička, -y, ž. – *hud.* přídavný efekt (nejčastěji pro kytaru); *žel.* motorový vůz M 131

králíkárna, -y, ž. – *vězeň. zan.* přísně izolovaný blok v koncenttračních táborech, v němž se prováděly pokusy na vězních; *žel.* motorový vůz řady M 131.0, též *hurvínek, kufřík, sardinka*

kramle, -e, ž. – *m.dopr.* (Praha) čekací doba na konečné zastávce (p. tvaru čáry na linkovém grafikonu); *text.* mykací stroj; *žel.* podbíječka

krasavice, -e, ž. – *žel.* parní lokomotiva řady 475.0 (první vícebarevná l. u ČSD, technicky elegantní)

krasin, -u, m. – *m.dopr.* tramvajový vůz se vstupem uprostřed (v letech 1930- 74); *žel.* lokomotiva řady 456.0 (osvědčila se v tuhé zimě r. 1929)

kravata, -y, ž. – *m.dopr.* odklonová tramvajová trasa, která se kříží; *sport.* zápasnický chvat nasazovaný na krk soupeře

kravín, -u, m. – *eltech.* hala útvaru hlavního mechanika (Tesla Rožnov)

kredenc, -e, m. – *m.dopr.* skříň stykačů trolejbusu

krkavice, -e, ž. – *elektr.* ohebná trubice z umělé hmoty pro elektrické vedení ve zdi

krokodýl, -a, m. – *elektr.* čelisťový kontakt; *žel.* švýcarská lokomotiva Ce6/8

krokodýlka, -y, ž. – *eltech.* svorka

krovky, -vek, ž. – *letec.* 1. přistávací klapky, 2. zasouvací křídla (pouze u letounů s měnitelnou geometrií křídel)

krtek , -tka, m. – *m.dopr.* 1. provozní pracovník DP Metro, též *metrák*, 2. zařízení na čištění přestavníků výhybek

krvácet, ned. – *polygraf.* (o barvě) rozpouštět se ve vodě

krysa, -y, ž. – *žel.* elektrická lokomotiva E 499

křemeňák, -a, m. – *žel. expr.* výpravčí vlaků

křídlo, -a, s. – *hud.* část fagotu držená levou rukou; *sport.* křídelní útočník; *žel.* boční usměrňovač kouře parní lokomotivy

kříž, -e, m. – *eltech.* dřevěná paleta pro manipulaci s materiálem či výrobky; *hor.* rozcestí chodeb; *sport. volej.* způsob hry, kdy nabíhají dva smečaři tak, že se jejich dráhy kříží

křoví, -í, s. – *div. expr.* bezvýznamná, dekorativní role, též *chrastí*

kšandy, ž. – *film.* zaváděcí a závěrečná část filmového pásu; *m.dopr.* 1.provazy ke stahování trolejových sběračů, 2. izolační řetězec pro volné zavěšení troleje

kubo, -a, s. – *žel. zan.* parní lokomotiva řady 375.0 (s krátkým kotlem), též *hrbatá*

kudla, -y, ž. – *ryb.* viz *štihle*

kudly, -í, ž. – *sport.* 1. dva páry ocelových sanic bobů, též *nože*, 2. sed s přednožením a dohmatem pažemi na špičky nohou (posilovací cvik)

kudrlinka, -y, ž. – *sport.* způsob samoúčelného obcházení protihráče

kufr, -u, m. – *div.* plnovous, bíbr; *isl.* název lokálu v některých hostincích; *m.dopr.* otočný kotevní třmen k uchycení příčných drátů trolejového vedení; *sport.* uchycení pedálu jízdního kola v podrážce tretry

kuchyň, -ě, ž. – *žel. expr.* stanoviště lokomotivní čety

kukačka -y, ž. – *polic.* průhled do cely

kukaň, -ě, ž. – *m.dopr.* kabina řidiče v dvounáptavových tramvajích; *vězeň.* strážní budka

kukla, -y, ž. – *rybn.* vrhací síť, též *vrhačka*

kulatá práce – *cirkus.* práce v cirkuse, cirkusová produkce

kule, -í, ž. – *kart.* jedna z barev v německých kartách; *novin.* drobné zprávy, drobničky; *žel.* nálepka s podtiskem kruhů označující správkový vůz

kuličky, -ček, ž. – *m.dopr.* viz *čočky*

kvočna, -y, ž. – *ryb.* kámen vyčnívající v řečišti nad hladinu

kulich -a, m. – *med.* soukromý pacient

kvokat, ned. – *hud.* dobře zpívat koloraturu

kýbl, -u, m. – *sport., voj.* přilba; *žel. zast.* cizí parní lokomotiva, kterou personál obsluhoval na příkaz místo své lokomotivy turnusově přidělené

kyklop, -a, m. – *žel.* lokomotiva řady T 499.0 (p. reflektoru uprostřed čelní stěny)

labuť, -ě, ž. – *sport. koš.* přihrávka letící velkým obloukem

labyrint, -u, m. – *sport.* saňkařská dráha ve tvaru mírné vlnovky kopírující svah

lachtaní nemoc – *voj.* lenost, nechuť pracovat

lasice, -e, ž. – *žel. zan.* lokomotiva řady 344.1 (p. akcelerace), též *husa*
laso, -a, s. – *sport.* krasobruslařská figura v jízdě sportovních dvojic
lavór, -u, m. – *sport.* dolík po pádu na lyžích; *rozhl.* stahování hudby pod textem
ledvina, -y, ž. – *tel.* mikrofon se snímací charakteristikou ledvinového tvaru
lego, -a, s. – *med.* pacient po mnohačetném úrazu
lejta, -y, ž. – *žel. expr.* prodyšná parní lokomotiva, l. s častými opravami
lenoch, -a, m. – *hud.* znaménko opakování taktů n. dvojtaktí
lepidlo, -a, s. – *sport. lyž.* měkký vosk
letadlo, -a, s. – *eltech.* nosník na elektronku
letiště -e, s. – *m.dopr.* montážní plocha kolejových konstrukcí; *stud.* 1. dvě válendy vedle sebe, 2. dívka s plochým hrudníkem
lidožrout, -a, m. – *ryb.* štika (z důvodu vyskytujícího se kanibalismu)
límec, -mce, m. – *mysl.* delší peří na hrudi některých vodních ptáků
lítat, ned. – *polygraf.* o stránkách s nestejně velikými okraji
lízat klacek – *žel. expr.* pomalu dojíždět k návěstidlu Stůj
lízátko, -a, s. – *žel.* sběrač elektrického proudu na lokomotivě, též *šrák*
líznout, dok. – *tech.* nepatrně ubrat (při práci na fréze n. na soustruhu)
lodyha, -y, m. – *sport. koš.* basketbalista velké tělesné výšky
lopata, -y, ž – *letec.* stabilizátor směru, též *plachta; mysl.* ploché daňčí paroží
louka, -y, ž. – *kart.* hazardní karetní hra zelená louka
lucerna, -y, ž. – *text.* hranol na vedení lístových n. žakárských karet
lurdy, -ů, ž. – *med.* zástupy pacientů čekající na oblíbeného lékaře
lyra, -y, ž. – *m.dopr.* typ sběrače proudu ve tvaru smyčky; *mysl.* rozprostřená ocasní péra tetřívka
lžice, -e, ž. – *sport.* opěrky moderní lyžařské obuvi
macek, -cka, m. – *řem.* dlouhý hoblík s širokým železem, též *rafponk, štoshobel*; *zedn.* těžké kladivo
madona, -y, ž. – *m.dopr.* služební odznak (oválného tvaru)
madrace, -e, ž. – *eltech.* molitanová vložka do zásobníků
malovánky, -nek, ž. – *mysl.* bahno na stromech po otírání černé zvěře
malovat, ned. – *mysl.* (o zvěři) otírat se o stromy (po bahnění) a zanechávat na nich jíl se zbytky srsti
malý bejček, -čka, m. – *žel.zan.* parní lokomotiva řady 422.0; **m. čmelák** – *žel.* lokomotiva řady 742; **m. byt** – *div.* stavebně jednoduchá scéna, též *kavárna*; **m. kapr** – *ryb.* karas; **m. koňák** – *sport.* krátký polohový závod v plavání (200m); **m. pětikolák** – *žel.zan.* lokomotiva řady 534.0; **m. šrubík** – *eltech.* anoda N 2123; **m. štokr** – *žel.zan.* lokomotiva řady 475.1 (na rozlišení od řady 556.0), též *pětasedma*
mamut, -a, m. – *žel. zast.* lokomotiva řady 636.0 (svého času největší na ČSD)
mandelinka, -y, ž. – *m.dopr.* autobus RTO 706 (v začátku provozu kol. r.1960); *vagon.* měřicí vůz; *žel.* 1. motorové vozy M 144.0, M 131.0 a M 152.0

užívané jako montážní vozy pro opravu trakčního vedení, 2.lokomotiva řady T 211

mandlovat, ned. – *polygraf.* tisknout nadměrným tlakem

manévry, -ů, m. – *div. expr.* přemrštěně realizovaný pohyb skupiny herců

matěj, -e, m. – *mysl.* zajic, též *prďoch*

matrace, -í, ž. – *stav.* vyztužené plošiny sloužící jako podložka strojům pracujícím v měkkém terénu

medvěd, -a, m. – *tech.* spečená struska na stěně kotle; *žel.* viz *chlaďák*

mech, -u, m. – *m.dopr. zan.* vhčítko na popruhu brašny průvodčího (do r.1974)

měch, -u, m. – *rybn.* vrš, pytlová, žebry vyztužena síť na samočinné lapání ryb, též *chobotec, rukávník, rukávec*

mejdlo, -a, s. – *sport.* vlhký starý sníh; *stud.* nevázaná zábava

měkkýš, -e, m. – *sport.* opak silového typu závodníka

meloun, -u, m. – *žel.* lokomotiva řady 464.2, též *rosnička*

měsíčky, -ů, m. – *žel.* vyvažovací závaží na kolech hnacích dvojkolí parní lokomotivy

metro, -a. s. – *žel.* motorový vůz řady 810 (bývalé ř. M 152)

mikádo, -a, s. – *žel.* parní rychlíková lokomotiva řady 387.0

mikuláš, -e, m. – *eltech.* kazový krystal charakteristický bílou barvou

mimóza, -y, ž. – *nark.* stav po požití drogy, v němž uživatel ztrácí kontakt s realitou; *sport.* 1. viz *mimoň*, 2. vynechání branky při závodě ve vodním slalomu

ministrant, -a, m. – *mysl.* boční jelen ve stádě se silným jelenem

mísa, -y, ž. – *pošt.* stůl s prohlubní, kam se sypou obyčejné listovní zásilky, též *necky*

mixér, -u, m. – *letec.* vrtulník, též *vrtulka*

mlíko, -a, s. – *rybn.* vápenný roztok užívaný ke hnojení rybníka; *zedn.* řídká tekutina v betonové směsi

mlýn, -a, m. – *sport.* způsob hry před bránou soupeře při přesilové hře v hokeji (přihrává se při přejíždění v kruhu)ů *tech.* mlecí buben

moskyt, -a, m. – *med.* malý *peán* (Peánovy kleště)

most, -u, m. – *div.* rampa nahoře vpředu jeviště, osvětlovací lávka skrytá před hledištěm; *kart.* francouzský způsob falešného míchání karet (karty se ohnou, takže se od ostatních odrážejí; *sport.* 1. spor stojmo vzadu prohnutě, 2. zápasnická poloha, při níž se borec opírá o žíněnku chodidly a temenem hlavy

motejl, -a, m. – *žel.* druh spínače řízení motorových vozů v provedení Studěnka (řada 843 aj.)

motyka, -y, ž. – *horol.* cepín, též *pikl, špacírštok*

motýlek, -lka, m. – *sport.* 1. jeden ze stylů plavání, 2. posilovací zařízení prsních svalů (upažováním vsedě); *voj.* protipěchotní mina PMF-1

mozeček, -čku, m. – *žel.* rozpis grafikonu

mramor, -u, m. – *eltech.* kaz na stínítku obrazovky

mrtvola, -y, ž. – *m.dopr.* 1. bezpečnostní spínač vozů typu T 3, 2. bezpečnostní pedál u vozů T 1, též *mrtvák*, 3. tramvajový vůz s nefungujícími brzdami; *jezdec.*

mrtvý dostih, současný doběh dvou n. více koní na prvním místě; *sport.* velký vak na hokejovou výstroj

mrtvolka, -y, ž. – *rozhl.* první zvukový snímek (používaný jako zkušební); *tel.* znehybnělý obraz

mrtvý pták – *med.* vaginální ultrazvuková sonda

muchomůrka, -y, ž. – *žel.* 1. pochůzkář, 2. mazač výhybek

musulman, -a, m. – *vězeň. zan.* vyhublý vězeň v koncentračních táborech

mušle, -e, ž. – *rybn.* součást váhy, vanička na ryby zavěšená na vahadle, též *okov*

mydélka, -lek, s. – *hutn.* výplň regenerátorů z obyčejných cihel

myší ouško – *zahrad.* pupen na počátku rozvíjení

myška, -y, ž. – *motor.* riskantní způsob předjíždění; *polygraf.* čára v textu vyznačující spojení dvou odstavců

nádraží, -í, s. – *div.* viz *koleje*

naftalín, -a, m. – *vězeň.* vězeň nováček

nahodit, dok. – *motor.* uvést do chodu, spustit (motor)

najet, dok. – *isl.* začít něco nově provádět, uskutečňovat

nájezd, -u, m. – *nark.* stav, kdy uživatel drogy pociťuje její první účinky

nakopnout, dok. – viz *nahodit*

nalajnovat, dok. – *isl.* dát přesné nekompromisní pokyny

nanuk, -a, m. – *motor.* služební automobil dopravní hlídky, též *mlíkař*

náprsenka, -y, ž. – *mysl.* jinobarevná skvrna na prsou kuny

naskočit, dok. – *motor.* dát se v chod (o motoru)

necky, -cek, pomnož. – *pošt.* viz *mísa*

negr, -a, m. – *film.* viz *černoch*; *tel.* deska k stínění světelného toku reflektoru, též *černoch*

nehet, -htu, m. – *mysl.* zakončení zobáku divoké husy

němka, -y, ž. – *žel.zan.* lokomotiva řady 555.0 (vyráběná v Německu), též *dvaapadesátka*

nohatá, -é, ž. – *žel. zan.* parní lokomotiva řady 275.0 (p. kol vysokých přes 2m0

nohy, ž. – *tel.* skládací stativ pod kameru

nomád, -a, m. – *tramp.* viz *bukanýr*

nos, -u, m. – *text.* liniový nástavec na prohozní páce

nudle, -e, ž. – *žel.* hlášenka o soupisu vozů

nugety, pomnož. – *tramp.* peníze

nůž, nože, m. – *horol.* typ horolezecké skoby

nůžky, -žek, pomnož. – *hasič.* technický automobil pro dopravní nehody, *hud.* dynamická znaménka crescendo a decrescendo; *sport.* 1. odkopnutí míče při výskoku odrazovou nohou, 2. skok střižný

obírat, ned. – *polic.* okrádat opilé

obojek, -jku, m. – *mysl.* bílá skvrna na krku bažantího kohouta

obojživelník, -a, m. – *sport.* hráč, který dobře smečuje i dobře hraje v poli

obutí, -í, s. – *motor.* plášť a vzdušnice motorového vozidla
ocas, -u, m. – *letec.* zadní část letadla
ocásek, -sku, m. – *eltech.* zbytek materiálu po svaru
očko, -a, s. – *polic.* člen kriminální služby konající službu v civilu; *polygraf.* znak, písmeno na matrici; *ryb.* bílá ryba; *tel.* ruční elektronická kamera
odrazit se, dok. – *mysl.* (o postřeleném zvířeti) jít jiným směrem než ostatní prchající zvěř
odřené blato – *m.dopr.* nehoda s minimální škodou
okno, -a, s. – *div.* náhlý výpadek paměti; *škol.* volná hodina v rozvrhu; *žel.* 1. časová mezera mezi po sobě jedoucími vlaky, 2. mezera mezi vozy při sestavování soupravy
oko, -a, s. – *rybn.* kruhový otvor vypouštěcí stoky
olej, -e, m. – *ryb. sport.* tichá, málo tekoucí voda
oltář, -e, m. – *pošt.* skříň k třídění listovních zásilek
omastit, dok. – *zedn.* přidat vápno n. cement
ondulace, -e, ž. – *žel.* zvlnění, opotřebení kolejnic
opentlit, dok. – *žel.* opatřit vlak koncovými svítilnami a obrazci
opice, -e, ž. – *eltech.* zmenšený modelový model; *sport.* přeskok z jedné žerdě bradel na druhou; *žel.* elektropneumatický ventil
opičí skok – *cirkus.* salto pozpátku s dopadem na jednu nohu
opona, -y, ž. – *mysl.* tuk na střevech spárkaté zvěře
orangutan, -a, m. – *šach.* Sokolského hra (s velmi výstředním zahájením)
oranžový expres – *m.dopr.* pojízdná dílna dopravních podniků
orchestrión, -u, m. – *žel.* motorový vůz M 152.0, též *televize, tramvaj*
orloj, -e, m. – *šach.* šachové hodiny, též *budík*
oříšek, -šku, m. – *text.* vyjímatelná část cívky tvaru homolového kužele
oslepnout, dok. – *tech.* (o zrcadle) ztratit schopnost odrážet obraz jasně a zřetelně
oslí uši – *polygraf.* přehnuté rohy stránek
otesánek, -nka,m. – *med.* makrosomní novorozenec
otevřená brána – *sport.lyž.* slalomová branka umístěná kolmo na směr jízdy slalomáře, opak *zavřená brána*
ouško, -a, s. – *sport.* plavání na boku
pacifik, -u, m. – *tramp.* vlak na trati Praha – Čerčany
pádlo, -a. s. – *hud.* elektrická kytara s masivním neakustickým tělem *voj.* nedovolená úprava zadní části saka
pacholek, -lka, m. – *hor.* stojan na upevnění vrtačky; *řem.* viz *knecht*
pacholík, -a, m. – *vorař.* pomocný veslař na druhém voru
pachy, -ů, m. – *div.* dlouhé cípy rukávů gotického oděvu
palanda, -y, ž. – *hor.* poval; *vagon.* skladovací plošina nad úrovní podlahy
palec, -lce, m. – *m.dopr.* stykač trolejbusu; *mysl.* silná výsada při dolní straně lopatky daňčího paroží; *text.* nástroj na zkoušení stálosti barev

paleta, -y, ž. – *div.* skříňka n. krabice s líčidly, též *šminkastle*
paličky, -ček, ž. – *řezn.* uříznutá kuřecí stehna
pálit, ned. – *med.* kauterizovat
palma, -y, ž. – *cirkus.* druh nosného stožáru; *div.* neplánovaná (dlouhá) pauza, též *kaktus*
pánbíček, -čka, m. – *žel.* viz *policajt*
panenka, -y, ž. – *komín.* ruční nástroj na čištění komínů (stočitelný k přenášení); *tech.* 1. šroubový zvedák; *vinař.* vinná láhev (dlouhá)
panna, -y, ž. – *polygraf.* obsah sazby bez chyby
panoráma, -y, ž. – *tel.* druh pohybu kamery (divákovi se obraz pohybuje horizontálně, jako když otáčí hlavou)
pápěrka, -y, ž. – *horol.* péřová bunda
papoušek, -ška, m. – *žel.* tendrová lokomotiva řady 477.0 (modrá s červenými koly a bílým rámem)
paprsek, -sku, m. – *text.* mřížka tkalcovského stavu (na řízení tloušťky a pořadí osnovných nití)
paprsky, -ů, m. – *žel.* kolejiště kruhového depa
papuč, -e, m. – *hor.* dřevěná podložka pod stojku v měkké počvě, též *pantofel*; *žel.* viz *čuba*
paráda, -y, ž. – *m.dopr.* (Praha) 1. jízda s paralelně zařazenými trakčními motory (u starých vozů), 2. jízda na nejvyšší jízdní stupeň, viz *jet na parádu*
paraple, -ete, s. – *cirkus.* malý chudý cirkusový stan
parchant, -a, m. – *polygraf.* neplná východová řádka na stránce, též *panchart*
parket, -u, m. – *rybn.* kádiště, místo , kde jsou při výlovu umístěny kádě
parník, -u, m. – *žel.* lokomotiva řady 714, též *perla, pirát*
parketa, -y, ž. – *sport.* výhodné místo pro střelbu
paroháč, -e, m. – *isl.* 1. podváděný manžel, 2. stojatý věšák nahoře rozvětvený
parohy, -ů, m. – *motor.* tvarované sací potrubí
paroží, -í, s. – *zahrad.* vyčerpané plodné dřevo ovocných stromů
pařez, -u, m. – *motor.* motocykl Jawa (typ 505), p. vyvýšené sedačky
pařit, ned. – *isl.* nemírně pít alkohol
pastelky, -lek, ž. – *sport.* dozadu obrácené prsty (ve volejbalu)
pastevec, -vce, m. – *práv., stud.* zemědělsko-družstevní právo
pastička, -y, ž. – *radam.* přepínač, součást telegrafního klíče (soustava pružin připomínající past na myši)
pastičky, -ček, ž. – *sport. lyž.* zapínací mechanismus běžeckého vázání
paternoster, -u, m. – *horol.* lezení těžkým úsekem pomocí dvou lan
patriot, -a, m. – *žel.* elektrická lokomotiva E 162 (s pulzní regulací motoru)
patrona, -y, ž. – *text.* vzornice, čtverečkovaný papír se zakresleným vzorem
pavouk, -a, m. – *isl.* grafické vyjádření hierarchie; *eltech.* technologické schéma; *žel.* 1. spínadlo, 2. záklopka kompresoru

pecka, -y, ž. – *eltech.* zbytek nevytaveného materiálu v kelímku; *letec.* pilotní cvičná kabina; *rozhl.* krátká skladba z oblasti populární hudby; *rybn.* dutina v hrázi rybníka (vzniklá např. vyhnitím pařezu); *sport.* viz *bomba*; *voj.* viz *frčka*

pečeť, -i, ž. – *mysl.* vypouklá část čelní kostí jelena pod růží shozených parohů

pekáč, -e, m. – *mysl.* lože zajíce; *sport.* laminátová skořepina nesoucí sedačku saněk

pekárna, -y, ž. – *počítač.* počítačová vypalovací mechanika

pekař, -e, m. – *eltech.* ten, kdo maží cívky a rotory v elektroizolačním laku

peklo, -a, s. – *řezn.* 1. pikantní (kořeněný) salám, 2. udírna

pendrek, -u, m. – *m.dopr.* 1. stavěcí klíč na přestavování jazyků výhybek, též *tágo*, 2. gumová vložka tyčového sběrače proudu mezi tyčí a sběrací hlavicí; *radam.* anténa na ruční vysílačce, též *gumídek*

penízky, -zků, m. – *ryb.* rybí šupiny

pentagon, -u, m. – *vězeň.* administrativní budova

pepík, -a, m. – *m.dopr.* (Ostrava) tramvaj dodaná z Prahy

perník, -u, m. – *nark.* pervitin; *sport.* chatrná (propustná) loď

pěro, -a, s. – *metař.* koště, *rybn.* příčná svodnice vody, příčná stoka; *žel.* pružnice

peršing, -u, m. – *žel.* elektrická lokomotiva E 162 (s pulzní regulací motoru)

peruť, -ě, ž. – *vor.zan.* plocha, ponořující se část vesla

pes, psa, m. – *div.* 1.viz *blaf*, 2.paruka, též *hund*; *sport. gymn.* nezdařený pokus; *řem.* 1. prodlužovací kabel s větším počtem zásuvek, 2. visací zámek

pilka, -y, ž. – *ryb.* zkostnatělý, mohutný první paprsek rybí hřbetní ploutve

pilot, -a, m. – *hud.* mikrofon snímající tzv. růžový šum; *tel.* synchronizační systém užívaný při zvukovém natáčení filmu; *žel.* 1. řidič zkušebních jízd motorových vozů, 2. doprovodný strojvedoucí n. pracovník znalý traťových poměrů, 3. *zan.* smetadlo starých lokomotiv

pingl, -a, m. – *isl.* pomocný číšník; *m.dopr.* pomocník strojvedoucího metra; *pošt.* třídič zásilek ve vlakové poště

pírko, -a, s. – *mysl.* ocásek zajíce a černé zvě

pistole, -e, ž. – *m.dopr.* kotevní trolejová svorka (sjízdná); *tech.* držák elektrod při svařování

píškoty, -ů, m. – *div.* baletní cvičky

píšťala, -y, ž. – *tech.* autogenový hořák

placka, -y, ž. – *hud.* kytara bez ozvučného korpusu; *polic.* služební průkaz; *sport.* 1. medaile, 2. nepovedený hod oštěpem (oštěp letí nízko); *tramp.* 1. upomínkový předmět obyčejně vyřezávaný z březové kůry

plachta, -y, ž. – *letec.* viz *lopata; m.dopr.* denní rozpis služby; *žel.* grafikon staničního dispečera

planeta, -y, ž. – *polygraf.* arch s textem, který se při ofsetovém rozmnožování fotografuje

plastik, -a, m. – *med.* odborník v oboru plastické chirurgie

plátýnko, -a, s. – *žel.zan.* polské černé uhlí výborné jakosti

plečka, -y, ž. – *sport.* jízdní kolo ve špatném technickém stavu
plena, -y, ž. – *eltech.* zavalcovaná nečistota; *knofl.* materiálová skvrna na knoflíku
plivátko, -a, s. – *hud.* viz *fujara*; *m.dopr. zan.* násypka ručního sypače písku ve starých motorových vozech
plot, -u, m. – *hor.* stojkořadí; *letec. zan.* západní hranice ČR; *rybn.* tažná síť bez jádra
plotna, -y, ž. – *horol.* hladká plocha skalní stěna; *projekt.* rýsovací deska větších rozměrů
ploutve, -í, ž. – *sport.* speciální patky lyží
plováky, -ů, m. – *mysl.* nohy potápek, kachen, kormoránů
pluh, -u, m. – *sport.* jízda na lyžích plužením
plůtky, -ů, m. – *sport.* překážková dráha
pocukrovat, dok. – *zedn.* jemně poprášit cementem
podávky, -vek, ž. – *med.* tamponové kleště
podepsat se, dok. – *polic.* zanechat otisky prstů
podkova, -y, ž. – *mysl.* odlišné zbarvení peří na prsou koroptve
podojit, dok. – *div.* vyvolat dojetí
policajt, -y, m. – *m.dopr.* 1. námezník, též *flok*, 2. gumový kužel pro vyznačení jízdních pruhů; *motor.* červené kontrolní světlo mazání; *radam.* vysílač hlídající, aby pásmo nebylo rušeno; *rozhl.,tel.* požární hlásič; *žel.* 1. tlakoměr, též *pánbíček*, 2. námezník
policajty, -ů, m. – *letec.* mechanické ukazatele odjištění podvozku
police, -e, ž. *horol.* horizontální, plochý skalní útvar, též *balkon*
pomeranč, -e, m. – *m.dopr.* pojízdná dílna (autobus s oranžovým nátěrem); *žel.* lokomotiva řady T 678.0, též *oranžák*
pomocník, -a, m. – *žel.* samopřikládač parní lokomotivy, též *štokr*
ponorka, -y, ž. – *hud.* orchestřiště v divadle zakryté plachtou, jen s malým otvorem pro dirigenta; *m.dopr.* motorový tramvajový vůz jednosměrný dvoudveřový, též *petrvajt; tech.* ponorné čerpadlo
popelnice, -e, ž. – *m.dopr.* vůz ve špatném technickém stavu
porcelán, -u, m. – *sport.* osoba, která nepádluje (pouze se na lodi veze)
porodní bába – *žel.* pomocný vlak, též *hilfcuk*
postýlka, -y, ž. – *text.* plechová bedna s drátěnými stěnami
pošťák, -a, m. – *jezdec.* plemenný hřebec; *voj.* voják z povolání nižší hodnosti; *zeměď.* poštovní holub; *žel.* poštovní vůz n. vlak
potkan, -a, m. – *žel.* elektrická lokomotiva E 151
potopit, dok. – *tel.* zvýšit úroveň stejnosměrné složky televizního obrazového signálu (obraz ztmavne)
potrubí, -í, s. – *radam.* vlnovod; *voj.* makarony
pračka, -y, ž. – *m.dopr.* trolejbus zn. Praga; *žel.* zařízení na vymývání lokomotiv
prádelna, -y, ž. – *žel.zan.* stará lokomotiva řady 413.0 (s nadměrným únikem páry)
prales, -a, m. – *div.* provaziště

prapor, -u, m. – *mysl.* delší srst na ohonu psa

praporek, -rku, m. – *ryb.* jednoduché upozorňovací zařízení na udicí

prasátko, -a, s. – *žel.* vizuální signalizace vypínače vlakového topení a přípojovacího systému u dvouproudových elektrických lokomotiv

prase, -ete, s. – *fotograf.* deska odrážející světlo na objektiv fotografického přístroje; *letec.* gyroskop (válec připomínající svým tvarem sele); *sport. tenis.* síťový míč (míč, který se dotkne horního okraje sítě a přepadne do soupeřova pole)

pravítko, -a, s. – *m.dopr.* stavěcí klíč, též *tágo*; *zedn.* rovná ohoblovaná lať

prcek, -cka, m. – *sport.* volejbalová nahrávka s nízkou dráhou letu

presovaná tma – *m.dopr. expr.* uhlík špatné kvality

princezna, -y, ž. – *žel.* elektrická lokomotiva řady 499.1

prkno, -a, s. – *šach.* šachovnice; *žel.* návěst označující zábrzdnou vzdálenost blížící se zastávky

provaz, -u, m. – *sport.* rozštěp, též *špagát*

prsa, -ou, pomnož. – *m.dopr.* 1. vnější ochranný čelní rám na motorových vozech tramvají, 2. vypouklé reliéfní obklady staničních tunelů na trase A metra; *rybn.* svah hráze rybníka obrácený k vodě, návodní strana hráze; *žel.* přední část lokomotivy s nárazníky

prskavka, -y, ž. – *hud.* krátká efektní skladba virtuozního rázu

prsty, -ů, m. – *mysl.* výběžkovité zakončení lopaty daňčího parohu

překližkář, -e, m. – *horol.* lezec po tréningových stěnách, též *deskař*

přikopávat, ned. – *sport.* přitahovat špičku lodě k pádlu

psí bouda – *horol.* horolezecký stan s kruhovým vstupním otvorem; **p. zuby** – *ryb.* (charakteristické) dva přečnívající zuby candáta

pudl, -a, m. – *žel.* vůz zaběhlý při posunu na nesprávnou kolej

pudr, -u, m. – *drog.* kokain

pudřenka, -y, ž. – *hasič.* popelnice

pumpa, -y, ž. – *žel.* kompresor parní lokomotivy

pumpovat, ned. – *ryb.* zdolávat rybu skláněním a zvedáním prutu; *lyž.* zrychlovat jízdu

punčocha, -y, ž. – *jezdec.* koňská končetina bílé barvy

punčoška, -y, ž. – *tech.* pružné ocelové pletivo ve tvaru trubičky

puntíky, -ů, m. – *m.dopr.* viz *čočky*

puška, -y, ž. – *tel.* úzce směrový mikrofon tyčové podoby

puzzle, -í, ž. – *med.* mnohačetné poranění

pytel, -tle, m. – *med.* dýchací vak abdominální dekomprese

pyžamo, -a, s. – *letec.* návlely na křídla kluzáku v hangáru

ragulin, -a, m. – *žel. zan.* lokomotiva řady T 679.2 (dodaná z býv. SSSR)

rajbovat, ned. – *jezdec.* působit koni bolest (trestat koně) krátkým silným trháním otěží,

rak, -a, m. – *žel.* oplenový vůz na přepravu dlouhých předmětů (náklad je nesen oplenem, tj. otočným nosníkem s klanicemi)
raketa, -y, ž. – *žel.* rychlý sběrný nákladní vlak
rakev, -kve, ž. – *žel.* 1. nákladní vůz řady Wa (p. bočních stěn nahoře zalomených dovnitř), 2. víko chránící vnější pružinu sběrače proudu elektrické lokomotivy
ranč, -e, m. – *voj.* malá pojízdná opravna
rauš, -e, m. – *med.* lehká inhalační narkóza
ráže, -e, ž. – *mysl.* varlata srnčí zvěře spárkaté
rebarbora, -y, ž. – *div.* temný zvuk hlasů, hluk davu, též *marmeláda*
regrut, -a, m. – *žel.* zaškolující se výpravčí
richard, -a, m. – *med.* dar od pacienta; *žel.* rychlík
roláda, -y, ž. – *žel.* speciální nízký podvozek umožňující přepravu těžšího materiálu po koleji v přestávkách mezi jízdou vlaků
rohožka, -y, ž. – *hud.* xylofon
rolnička, -y, ž. – *elektr.* malá skleněná n. porcelánová kladka n. izolátor na upevnění elektrického vodiče
ropovod, -u, m. – *hud. expr.* tuba
rohy, -ů, m. – *sport.* (*cykl.*) nástavce na konce řídítek
ropucha, -y, ž. – *žel.* elektrická souprava EM 475.1, též *šinkanzen*
roráty, -ů, pomnož. – *div.* dopolední představení, matiné
rosnička, -y, ž. – *letec.* meteorologická služba; *žel.* 1. motorová lokomotiva T 324.0, 2. parní lokomotiva řady 464.2
roští, -í, s. – *drog.* marihuana
roura, -y, ž. – *letec.* letadlo s reaktivním pohonem
ruličky, -ček, ž. – *m.dopr.,pošt.* drobné mince balené po 50 kusech
rumpál, -u, m. – *motor. zan.* motocykl Jawa 500 OHV; *zedn.* zednická lávka
růže, -í, ž. – *mysl.* spodní část parůžků
růžky, -ů, m. – *mysl.* vztyčená pera na hlavě bažanta a potápky
ryba, -y, ž. – *polygraf.* cizí písmeno
rybí očko – *tel.* objektiv s velmi krátkou ohniskovou vzdáleností
rybička, -y, ž. – *sport.* 1. střelba hlavou v pádu, 2. vybrání míče v pádu (ve volejbalu), 3. dosažení kotouče pádem na led
rytíř, -e, m. – *div.* herec hrající přehnaně, necitlivě
řehtačka, -y, ž. – *řem.* otáčivý klíč
řeka, -y, ž. – *polygraf.* nežádoucí pruh prázdných míst (v sazbě) vzniklý velkými mezerami mezi slovy
řezat, ned. – *kart.* míchat vsunováním dvou balíčků složených karet do sebe; *motor.* projíždět riskantně zatáčky nejkratším obloukem; *žel.* **ř. výměnu** – projíždět nepostavenou výhybkou
sádlo, -a, s. – *rybn.* jemná ledová tříšť plovoucí na hladině

sahara, -y, ž. – *m.dopr.* 1. autobus 706 RTO určený původně pro export do Alžíru a speciálně vybavený, 2. přídavný ofukovač předních oken autobusů RTO; *sport.* mělká voda

sako, -a, s. – *sport.* volejbalová síť

samec, -mce, m. – *hud.* konektor, též *štekr*; *hor.* elektrická zástrčka

samice, -e, ž. – *hud.* konektorová skříňka

sanatorium, -ria, s. – *vězeň. zan.* nacistická věznice n. koncentrační tábor, kde se dalo poměrně slušně živořit

saně, -í, pomnož. – *hor.* podvozek škrabákového nakladače; *knofl.* část ručního tvarovacího stroje; *žel.* podélná kluznice čtyřnápravových vozů

sáně, -í, pomnož. – *sport.* skluz, vklouznutí pro odebrání míče soupeři v pádu

satan, -a, m. – *pivovar.* bednářský šroub, stahovák

sejmout, dok. – *sport.* zastavit pronikajícího hráče nedovoleným způsobem

sekera, -y, ž. – *isl.* zpoždění

sekerka, -y, ž. – *text.* článková zarážka

semafor, -u, m. – *sport.* reflexivní zásah hokejového brankáře v horní části branky rukou a holí

Semering, -u, m. – *žel.* železniční trať Praha-Smíchov – Hostivice

semínko, -a, s. – *eltech.* zárodečný krystal

sergej, -e, m. – *žel. zan.* dieselelektrická lokomotiva řady T 679.1 (z býv. SSSR)

severan, -a, m. – *včel.* úl do chladného prostředí

scházet, ned. – *rybn.* (o rybníku) být vypouštěn

schrupnout chocholouše – *motor. sport.* najet na nečekanou překážku (díru, kámen ve vodě)

skákavá čísla – *polygraf.* číslice mediaevelového typu (nemají stejné účaří)

sklenáři, -ů, m. – *med.* pracovnici zabývající se inseminací in vitro

skleník, -u, m. – *m.dopr.* trolejbus Tatra T 401

skoba, -y, ž. – *sport.* smeč zahraná kolmo dolů

skokan, -a, m. – *žel.* 1. lokomotiva řady T 334.0, 2. *zan.* lokomotiva řady 264.1

slalom, -u, m. – *sport.* způsob obejití několika hráčů v rychlém sledu za sebou

slaměnec, -nce, m. – *vinař.* slaměné víno (z pozdních hroznů uložených na slámě a vystavených slunci k dozrání)

sloní ucho – *řem.* (pryžová) podložka používaná při vrtání

sluníčko, -a, s. – *řem.* nástroj z ocelových pružinek určený k vymetání komína; *sport.* prvek jízdy při krasobruslařském výcviku dětí, též *cibulky*

smeták, -u, m. – *žel.* pantograf

smetáky – *motor.* pryžové listy stěračů

smích, -u, m. – *cirkus.* namalovaná rozesmátá ústa, „namaloval si smích"

smola, -y, ž. – *mysl.* řídký trus tetřeva, též *prk*

sova, -y, ž. – *hud. expr.* viz *želva*

spálit, dok. – *polic.* dopustit se při vyšetřování závažné chyby; **s. šanci** – *sport.* nevyužít dobré střelecké pozice k dosažení branky
sračky, -ček, ž. – *letec.* nízká oblačnost, špatná viditelnost
stavět svíce – *jezdec.* (o koni) vzpínat se, stavět se na zadní nohy
stíhačka, -y, ž. - *žel. zast.* lokomotiva řady 421.0
stodola, -y, ž. – *m.dopr.zan.* (Praha) vůz první série vlečných tramvajových vozů se středním vstupem
stolička, -y, ž. – *isl.* zákeřné podražení, podtržení
strojit, ned. – *rybn.* (o rybníku) připravovat k výlovu
stromek, -mku, m. – *motor.* předloha převodovky, též *stromeček*
strop, -u, m. – *horol.* převislý skalní útvar, též *střecha*
strunky, -nek, ž. – *řezn.* tenká skopová střeva
střelnice, -e, ž. – *žel.* poslední návěstidlo autobloku před vjezdem do stanice
střevo, s. – *žel.* regulátor parní lokomotivy
střeva, s. *tel.* nenavinutý, volně se hromadící film v kameře
střiž, -e, ž. – *mysl.* srst zvěře v místě nástřelu
studená sazba – *polygraf.* neodlévaná nekovová sazba, též *fotosazba*
suchar, -u, m. – *letec.* ruský stroj typu Suchoj; *řem.* železný klín na trhání balvanů
svině, -ě, ž. – *hutn.* přelitá, znečištěná pánev (Ostrava)
svišť, -e, m. – *voj.* viz frekventant SOŠ
syreček, -čku, m. – *isl.zan.* tvrdý slaměný klobouk okrouhlého tvaru
syrová, -é, ž. – *cirkus.* šelma narozená v divočině a dosud nedrezúrovaná
šafář, -e, m. – *sport.expr.* málo aktivní hráč
šály, -ů, m. – *div.* svázané boční závěsy na jevišti (po skončení představení)
šampuska, -y, ž. – *med.* sklenice na moč při vyšetřování
šavle, -e, ž. – *eltech.* křivý zárodečný krystal; *ryb.* ryba vyhublá následkem choroby, též *papírák*; *žel.* 1. předstihová páka parní lokomotivy, 2. vadný pražec (zakřivený ve vodorovném měru), 3.klín zajišťující brzdovou zdrž v botce
šedá eminence – *žel.* viz *bardotka*
šerif, -a, m. – *isl.* kdo stojí v čele; *stud.* ředitel
šibeniče, -e, ž. – *m.dopr.* speciální vozidlo pro stavbu a údržbu trolejе; *sport.* horní část fotbalové branky; *tel.* 1. mikrofonní jeřáb, 2. zařízení na operativní uložení filmových záběrů zpracovávaných ve střižně
šicí stroj – *horol.* roztřesené nohy při stoji opřenými špičkami
šikana, -y, ž. – *motor.* zpomalovací zatáčka
širón, -u, m. – *tel.* technické zařízení pro elektronické titulkování filmů
šiška, -y, ž. – *tech.* dynamitová nálož
školit, ned. – *vinař.* kultivovat, ponechat víno zrát
škopky, -ů, m. – *hud.* bicí souprava
škorpion, -u, m. – *voj.* samopal vzor 61 (ráže 7,65 n. 9mm)
šlechtična, -y, ž. – *žel.* parní lokomotiva řady 475.1, též *štokr*

šňůra, -y, ž. – *div.* zájezdová představení v těsné sledu; *polic.* řada trestných činů n. případů; *sport.* zakázané uvolňování

špaček, -čka, m. – *sport.* prodloužená osa zadního kola velocipedu; *vagon.* malé ojnicové ložisko; *žel.* vhodně upravená provizorní spojka umožňující jízdu vozidel po prasklé n. zlomené kolejnici

špagát, -u, m. – *sport.* zákrok hokejového brankáře rozštěpem. 2. horolezecké lano

špageta, -y, ž. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva řady 457.1

špalek, -lku, m. – *tel.* nevhodně dlouhý monolog

špek, -u, m. – *sport.* nepřesná přihrávka; *stud.* obtížná otázka, chyták

špenát, -a, m. – *voj.* nadměrně horlivý nováček

špígl, -u, m. – *řem.* lesklé místo na látce vzniklé odřením n. žehlením; *polygraf.* rozvrh makety stránky (před lámáním), též *zrcadlo*

špína, -y, ž. – *med.* izolační oddělení pro pacienty s komplikacemi infekčního rázu a hnisavých onemocnění

šťáva, -y, ž. – *eltech.* elektrická energie

štěk, -u, m. – *div.* viz *blaf*

štěně, -ete, s. – *ryb.* malý kámen vyčnívající nad hladinu vodního toku

štěnice, -e, ž. – *polic.* ukryté odposlouchávací zařízení

štětec, -tce, m. – *mysl.* ocas jezevce

štětka, -y, ž. – *hud.* metlička ke hře na bubínek, *košťátko*; *mysl.* výrůstek na prsou krocana

štíčí skok – *cirkus.* skok, při němž tělo letí dopředu vodorovně natažené

štika, -y, ž. – *řem.* vidlice na obracení žhavých plátů

štrekovat, ned. – *řem.* natahovat ocel za tepla poklepem

šunka, -y, ž. – *m.dopr.* viz *hadr*; *tel.* málo zdařilá natáčka

šuple, -e, ž. – *div.* rutinní způsob hraní, osvědčený hercův rejstřík; *med.* vysunutá dolní čelist

švadlenka, -y, ž. – *úřed.* sešívačka

švec, ševce, m. – *ryb.* okoun

švestky, -tek, ž. – *voj.* vojenská tepláková souprava

tabák, -u, m. – *sport.* nevýhodné místo v poslední skupině závodících cyklistů

tágo, -a, s. – *jezdec.* bičík; *m. dopr.* stavěcí klíč na výhybly

tahat z boudy – *div.* neumět roli a čekat, co řekne nápověda; **t. žebro** – *žel. zan.* být strojvedoucím na parní lokomotivě

táhnout, ned. – *motor.* (o motoru) mít výkon; *mysl.* sledovat zaměřenou zbraní pohybující se zvěř

tank, -u, m. – *žel.* dieselelektrická lokomotiva T 466.0

teletník, -u, m. – *vězeň.* malý vycházkový dvorek

televize, -e, ž. – *vagon.* kryt pro světelné reflektory na střeše motorového vozu; *žel.* 1. dobíhový spínač regulátoru výkonů, 2. světelná signalizace bezpečnostního a provozního stavu elektrické lokomotivy, 3. viz *orchestrion*

temperovka, -y, ž. – *výtvar.* 1. temperová barva, 2. temperovací pec
tenisák, -u, m. – *isl.* tenisový míček; *sport.* čelné vrchní podání ve volejbalu
teploměr, -u, m. – *m.dopr.* prvek informačního systému ve stanicích metra s grafickým vyznačením stanic na trase (připomínající stupnici teploměru)
teplotka, -y, ž. – *med.* teplotní tabulka
terezín, -a, m. – *sport.* zákryt cyklistů při jízdě proti větru
těsto, -a, sincerely. – *včel.* krmná směs pro včely
těžká noha – *motor.* řízení s malým citem pro techniku jízdy
tkanička, -y, ž. – *ryb.* malý úhoř
tlačenka, -y, m. – *isl.* protežovaný člověk
točit, ned. – *film.* filmovat; *rozhl., tel.* natáčet; *řem.* soustružit
tonda, -y, m. – *žel.* malý manipulační vozík
tornádo, -a, s. – *žel.* elektrická souprava EM 488.0
torpédo, -a, s. – *m.dopr.* typ tramvajového vlečného vozu; *žel.* viz *kompotka*
trafikanti, -ů, m. – *div* viz *holanďani*
tramvaj, -e, ž. – *žel.* viz *orchestrión*
tráva, -y, ž. – *nark.* marihuana, též *gandža, zelí*
trávník, -u, m. – *mysl.* žaludek spárkaté zvěře
trhat kulisy – *div.* hrát s přenaným patosem; **t. si šle** – *sport.* tvrdě trénovat
trhnout, dok. – *ryb.* usmrtit rybu ranou do hlavy
troubit, ned. – *ryb.* (o rybách) lapat na hladině po vzduchu (při nedostatku kyslíku)
trousit, ned. – *žel.* (o lokomotivě) ztrácet vodu
trubka, -y, ž. – *med.* sádrový obvaz
trumpeta, -y, ž. – *žel.* roura pro dopravu vody z tendru k napaječům parní lokomotivy
trvalka, -y, ž. – *publ.* materiál ležící v zásobě; *rozhl., tel.* nahrávka určená k (trvalému uchování)
trychtýř, -e, m. – *sport.* vlákání hráče k projetí kolem hrazení a jeho přitlačení na hrazení, příp. obranné postavení dvou n. více hráčů proti hráči pronikajícímu
tuberiho tyčinka – *tramp.* cigareta, též *brko*
tulipán, -u, m. – *vinař.* tenkostěnná sklenka používaná degustát pory vína
turbína, -y, ž. – *žel.* osvětlovací dynamo na parní lokomotivě
tvarůžky, -žek, pomnož. – *dopr.* závaží na napínání troleje
tvist, -u, m. – *sport.* tenisové podání s rotací
tygr, -a, m. – *pošt.* třídič zásilek ve vlakové poště
ťuhýk, -a, m. – *med.* mrtvola
učitelské echo – *škol.* učitelovo časté opakování žákovských odpovědi (n. jejich částí) jevící se jako manýra
uhlířka, -y, ž. – *mysl.* liška s tmavou hřbetní srstí
ulička, -y, ž. – *hor.* prostor mezi stojkami a pilířem; *sport.* přihrávka míče prostorem mezi hráči
umrlec, -lce, – *řezn.* kostra kuřete používaná při vaření polévky

upéct, dok. – *tel.* dopustit n. zavinit příliš kontrastní vyvolání filmu
ústřední topení – *hud.expr.* kontrafagot
uši, -í, s. – *med.* fonendoskop
ušít boudu – *isl.* zmást, podvést; **u. si žaket** – *sport.* marná snaha dohonit peloton (v cyklistickém závodě)
utancovat kolo – *m.dopr.* absolvovat jízdu do koncové stanice a zpět
utočit, dok. – *polic.* usvědčit
utopit, dok. – *tel.* znehodnotit naexponovaný filmový materiál v důsledku chyby při vyvolávání
utrhnout se, dok. – *motor.* prudce se rozjet; *sport.* spadnout z nářadí
váha, -y, ž. – *polygraf.* duktus písma (tloušťka čar písmen)
vajgl, -u, m. – *isl.* nedopalek
vajíčko, -a, sincerely. – *m.dopr.* (Praha) vlečný vůz evid.čísel 596-615, též *velký vamberák*
vál, -u, m. – *m.dopr.* pracovní plošina montážních vozů vrchního vedení
valník, -u.m. – *žel.* vlečný vůz k motorovému vozu řady 810
vana, -y, ž. – *pivovar.* nádrž na skladování várečných kvasnic; *stav.* jáma pro základy stavby; *žel.* vodojem tendrové lokomotivy
vanička, -y, ž. – *m.dopr.* forma na odpočítávání mincí po 50 kusech; *ryb.* dřevěná nádoba používaná k dopravě choulostivých ryb
varhany, pomnož. – *hor.* stojkořadí; *žel.* viz *harmonika*
vařit, ned. – *rybn.* (o vodě) čeřit se velkým množstvím ryb; *tech.* (o akumulátoru při nabíjení) uvést elektrolyt do stavu, kdy se z něho uvolňuje vodík a kyslík; *žel.* dělat, vyrábět páru
vašek, -ška, m. – *hud.* velký buben, též *šlapák*
vata, -y, ž. – *m.dopr.* časová rezerva umožňující krácení jízdní doby; *polygraf.* sazba vhodná k vyplnění zbylé plochy v novinách
vatikán, -u, m. – *eltech.* držák anody (má tvar kříže)
vážka, -y, ž. – *m.dopr.* (Ostrava) montážní vůz se zdvižnou plošinou
včelička, -y, ž. – *tramp.* viz *čundračka*
včelín, -u, m. – *hud.* klávesové nástroje n.varhany starého typu
včelka, -y, ž. – *voj.* náboj
vejce, -e, s. – *sport.* (rychlostní) sjezdařský postoj
vejrovna, -y, ž. – *žel.* pracovna staničního dispečera na seřaďovacím nádraží
velbloud, -a, m. – *žel.* elektrická lokomotiva 479.0 (s nástavbou na střeše); *sport.* dvojkopec
vemeno, -a, s. – *žel. zan.* služební brašna
vendelín, -a, m. – *krejč.* na rubovou stranu obrácený a přešitý oblek
věnec, -nce, m. – *eltech.* klec kovacího stroje; *rybn.* těsnění odtokového zařízení; *text.* ozubené kolo
věrka, -y, ž. – *sport.* gymnastický přeskok schylmo s přemetem vpřed

veronika, -y, ž. – *hutn.* 1. pánev na surové železo, 2. viz *struskáč*
veslo, -a, s. – *sport.* posilovací zařízení pro zádové svalstvo; **vesla** – *mysl.* nohy labutí a divokých hus
věšák, -u, m. – *horol.* převislá skála; *zeměd.* (nežádoucí) zbytek větve na kmeni stromu po prùklestu
větrník, -u, m. – *mysl.* čenich vysoké zvěře
větrovat, ned. – *hor.* odvádět (z dolu) zhoubné plyny
veverka, -y, ž. – *sport.* míč kmitající v obroučce před projitím košem; *řezn.* svalová část bránice; *tech.* jaderná elektrárna typu VVER
vidlička, -y, ž. – *text.* zarážka na nitě
vlaštovka, -y, ž. – *ryb.* umělá nástražná rybka SWALOOV TAIL; *sport.* 1. nesprávný průjezd sáňkařskou dráhou (sáně neopisují optimální oprimální křivku, opakovaně sjíždějí na dno koryta), 2. (*cykl.*) řídítka určená pro sjezd
vlk, vlček, -a, m. – *řezn.* velký stroj na řezání masa a kůže
vlna, -y, ž. – *mysl.* srst zajíců, králíků a podsada šelem
vodní prase – *ryb.* tloušť (pro nevybíravost v potravě)
vodníček, -čka, m. – *med.* novorozenec se zelenou kůží macerovanou smolkou
vodotrysk, -u, m. – *dopr.* dopravní značka Přikázaný směr jízdy vlevo a vpravo
vokno, -a, s. – *šach.* úniková cesta pro krále z rošádového postavení
volavka, -y, ž. – *obchod.* (nápadné) lákání zákazníka; *pošt.* dotaz, kterým se pátrá po ztracené zásilce
volkmen, -a, m. – *řezn.* kontakty se zavedeným elektrickým proudem k zabíjení prasat
vopičárna, -y, ž. – *voj.* překážková dráha
vorvaň, -e, m. – *div.* člen transportní čety mezi skladem a divadlem; *žel. zan.* parní rychlíková lokomotiva řady 498.1
vosa, -y. ž. – *letec.* typ kluzáku (značky VSO)
vousáč, -e, m. – *ryb.* sumec
vousy, -ů, m. – *elektr.* broty měřicího přístroje
vrbová hlava – *zahrad.* nežádoucí shluk jednoletých výhonů ve větvích ovocných stromů, též *koště*
vrtule, -e, ž. – *eltech.* zkroucený páskovy materiál; *sport.* krasobruslařská figura, 2. střela ve výskoku s otočením trupu (v házené)
vulkán, -u, m. – *tech.* výstředníkový lis k děrování plechů o různých průměrech
vydra, -y, ž. – *rybn.* pytlák
vychytat mouchy – *isl.* odstranit drobné závady
vyměst oblouk – *m.dopr.* projet kolejový oblouk nepřiměřeně velkou rychlostí; **v. pavučinku** – *sport.* vstřelit gól do horního rohu branky
vyrážka, -y, ž. – *ryb.* změněná barva kůže některých ryb v době tření, tzv. *svatební šat*
vysoká škola – *jezdec.* tradiční výcvik koní, který vychází ze španělské školy a skládá se z přesně předepsaných krokových a klusových variací

vývrtka, -y, ž. – *mysl.* degenerovaně, špatně, nepravidelně nasazené paroží

vzducholoď, -i, ž. – *sport.* lehký, příp. nedohuštěný míč, který po zahrání do vzduchu dlouho letí

zabít, dok. – *sport.* umístit volejbalový míč tak, že ho soupeř nemůže vrátit

záda, pomnož. – *letec.* horní část draku letadla

zahrádka, -y, ž. – *motor.* přídavný nosič zavazadel upevňovaný na střechu osobního automobilu; *rybn.* ochrana proti úniku ryb; *žel.* 1. ochranné zařízení na přechodu mezi osobními vozy staršího typu, 2. zlaté lemování na služebních výložkách, 3. gumové těsnění pod krytem hlav válců motoru

zahrát, dok. – *mysl.* ohlásit zvěř štěkotem; *žel.* odeslat telegrafickou zprávu; **z. do autu** – *isl.* odvést pozornost, záměrně utlumit zájem

zajíc, -e, m. – *sport.* běžec s úkolem běžet část závodu před závodníky rychlým tempem a tím přispět k jejich dobrému výkonu

zakroucená lítost – *hud.expr.* lesní roh, též *kvočka*

zalít, dok. – *sport.* umístit míč nečekaným způsobem

zámek, -mku, m. – *sport.* způsob hokejové hry v oslabení, oslabený tým se nemůže dostat z vlastní obranné třetiny přes obrannou linii

zametat, dok. – *jezdec.* jet v dostihu na posledním místě; *sport.* odhrnovat vodu pádlem (zejména při projíždění brankami)

zamknout, dok. – *sport.* uzavřít protivníka v jeho obranné třetině a nedovolit mu osvobozující rozehrání

zamračená, -é, ž. – *žel.* lokomotiva řady T 478.1 (p. vzhledu čela kapoty)

zapráskat se, dok. – *horol.* dostat se při výstupu do nečekaně obtížné situace

zástěra, -y, ž. – *vagon.* kryt čela osobního vozu; *žel.* dolní kryt rámu motorového vozu řady M 262.0

zatloukat, ned. – *polic.* zapírat

závar, -u, m. – *sport.* nebezpečná herní situace

zavařit, dok. – *motor.* zadřít; *tech.* vytavit (ložisko)

zebra, -y, ž. – *dopr.* bílé pruhy na vozovce; *žel.* souprava vozů Z (*zetek*) na přepravu brambor

zelená vlna – *dopr.* plynulý tok dopravy zajišťovaný koordinací světelné signalizace křižovatek; *žel.* volná cesta pro jízdu těžkotonážních vlaků

zelí, s. – *nark.* marihuana, též *tráva, gandža*

zhoupnout, dok. – *žel.* zvážit vozy na železniční váze

zlomené víno – *vinař.* víno po dozrání *(vyškolení)* zakalené

zrát, ned. – *horol.* chystat se na spadnutí

zrcadélko, -a, s. – *mysl.* kovově zbarvená péra na letkách divokých kachen

zrcadlo, -a, s. – *mysl.* bílé zbarvení kolem řitního otvoru srnčí zvěře, obřítek; *polygraf.* viz *špígl*

zůstat v ohni – *mysl.* (o zvěři) být na místě usmrcen

zvonek, -nku, m. – *řezn.* plechový kožel k odstraňování chlupů a štětin prasat při pařeni

zvoník, -a, m. – *polic.* udavač

žába, -y, ž. – *tech.* výbušný pěch, dusadlo na zeminu; *žel.* viz *hnízdo*

žabák, -a, m. – *sport.* skok z dřepu do dřepu

žabáky, -ů, pomnož. – *voj.* vycházkové boty, tzv. *kanady*

žabka, -y, ž. – *krejč.* ozdobné zřasení látky do kosočtverce; *motor.* zploštělé zakončení výfukové roury osobního automobilu; *polygraf.* kuličková náložka; *sport.* nadhození kotouče, skákavá střela; *text.* vodič nití; *žel.* svěrka

ždímat, ned. – *mysl.* (o zvěři) močit

žehlička, -y, ž. – *letec.* ručička na gyrokompasu (nemagnetickém směrovém kompasu); *m.dopr.* tramvaj typu T; *radam.* nepovolený zesilovač aplikovaný v pásmu CB

želva, -y, ž. – *hud.* viola, též *sova*; *voj. zan.* obrněný automobil vyráběný ve 20. letech 20. stol. plzeňskou škodovkou; *žel. zan.* 1. střešní větrák na motorových a přívěsných vozech, 2. kryt ozubených kol rozvodu motorového vozu řady 262.0

žezlo, -a, s. – *rybn.* dřevěná opora po stranách nevodu

žiletka, -y, ž. – *jezdec.* tenké udidlo používané pro těžko ovladatelného koně

žíně, -ě, ž. – *rybn.* horní n. dolní provaz sítě

žíznivá čára – *žel. zan.* parní lokomotiva řady 344.1 (hodně jiskří)

žížalky, -lek, ž. – *radam.* velmi krátké vlny (VKV)

žumpa, -y, ž. – *hor.* dolní část, dno těžní jámy

Literatura

Doležal A., 2007, *Lékařský slang a úsloví*. 2.vyd. Praha.

Filipec J., Čermák F., 1985, *Česká lexikologie*. Praha Academia.

Grygerková M., 2006, *Slang v církevním prostředí*. Spisy FF OU, Ostrava.

Hladká Z., 2000, *Přenesená pojmenování rostlin v českých dialektech*. Masarykova univerzita, Brno.

Hubáček J., 1971, *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů. Ostrava*

Hubáček J., 2002, *Onomaziologické postupy v sociolektech. In Čeština – univerzália a specifika* 4.

Hubáček J., 2003, *Výběrový slovník českých slangů*. Spisy FF OU, Ostrava.

Užité zkratky

a) označující jednotlivé sociolektismy

admin.	pracovníků v administrativě
atlet.	atletů
box	boxerský
brusl.	bruslařský
cel.	celnický
církev.	církevní
cirkus.	cirkusácký
cukr.	cukrovarnický
cykl.	cyklistický
div.	divadelní
dopr.	zaměstnanců v dopravě
ekon.	ekonomů
elektr.	elektrikářů
eltech.	elektrotechniků
film.	filmařský
fotograf.	fotografů
fyz.	fyziků
gymn.	gymnastů
ház.	hráčů házené,
hokej.	hokejistů
hor.	hornický
horol.	horolezecký
hud.	hudebnický
hutn.	hutnický
isl.	interslangový
jezdec.	jezdecký
kart.	kartářský
ker.	výrobců keramiky
kloboučn.	kloboučnický
knofl.	knoflíkářský
komin	kominický
konc.	vězňů koncentračních táborů
koš.	hráčů košíkové
kožel.	koželužníků
krasobrusl.	krasobruslařský
krejč.	krejčovský
kuch.	kuchařský
kuleč.	hráčů kulečníku
les.	lesnický
letec.	letecký
lyž.	lyžařský
m.dopr.	zaměstnanců městské dopravy
vinař.	vinařský
vod.	vodácký
med	zaměstnanců ve zdravotnictví
mládež.	mládežnický
mlyn.	mlynářský
model.	modelářský
motor.	motoristický
mysl.	myslivecký
nark.	drogově závislých
obchod.	obchodnický
obuv.	obuvnický
pekař.	pekařský
pivovar.	pivovarnický
počítač.	pracovníků s počítači
polic.	pracovníků bezpečnosti
polit.	politiků
polygraf.	polygrafický
porc.	výrobců porcelánu
pošt.	poštovní
potrav.	potravinářský
požár.	požárnický
práv.	právnický
projekt.	projektantský
publ.	novinářský
radam.	radioamatérský
rozhl.	pracovníků rozhlasu
ryb.	rybářský
rybn.	rybníkářský
řem.	řemeslnický
řezn.	řeznický
sáňkař.	sáňkařský
sděltech.	pracovníků sdělovací techniky
sklář.	sklářský
sport.	sportovců
stav.	pracovníků ve stavebnictví
stud.	studentský
šach.	šachistů
škol.	pracovníků ve školství
tech.	technický
tel.	pracovníků televize
text.	pracovníků textilního průmyslu
tramp.	trampský
úřed.	úřednický
vagon.	vagonářský
včel.	včelařský
vězeň.	vězeňský
voj.	vojenský
volej.	volejbalistů

vor.	vorarský	*žel.*	železničářský
výtv.	výtvarnický	*zápas.*	zápasnický
zahrad.	zahradnický	*zedn.*	zednický
žák.	žákovský	*zeměď.*	zemědělský

b) ostatní

zan.	zanikající
zast.	zastaralé
n.	nebo